

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ»**

**Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΕΞ' ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

Δανάη Μουτζούρη

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου
Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην
Οικονομική της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων

Πειραιάς, Νοέμβριος 2021

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM
IN ECONOMICS IN EDUCATION AND
MANAGEMENT OF EDUCATIONAL UNITS

THE RELATIONSHIP BETWEEN DISTANCE
EDUCATION AND CITIZENS 'ACCESS TO THE
EDUCATION SYSTEM

By
Danai Moutzouri

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units

Piraeus, Greece, November 2021

Στους γονείς μου

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους ανθρώπους που συνέβαλαν καθοριστικά στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας. Καταρχάς οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους επιβλέποντες καθηγητές μου, κύριο Παντελή Παντελίδη και κύριο Μιχαήλ - Θεολόγο Χλέτσο για την πολύτιμη καθοδήγηση και την ανθρώπινη συμβολή τους στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας. Οι κατευθυντήριες γραμμές και οι εύστοχες παρατηρήσεις τους με οδήγησαν με σαφή τρόπο στο να ολοκληρώσω την ερευνητική διαδικασία.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος του Πανεπιστημίου Πειραιώς, που με τον επιστημονικό ζήλο, τη διδακτική αφοσίωση, την ανθρώπινη προσέγγιση και την υποστήριξή τους, με εξόπλισαν με γνώσεις, θέληση για ενημέρωση και συνεχή έρευνα και με ενέπνευσαν στην πορεία μου αυτή. Ακόμη, ιδιαίτερη μνεία θα ήθελα να κάνω στην οικογένεια μου, τους συναδέλφους μου και στο φίλο Αντώνη Ηλιόπουλο, για την ηθική συμπαράσταση που παρείχαν και την υπομονή που επέδειξαν καθόλη τη διάρκεια της έρευνας και συγγραφής της παρούσας εργασίας.

Η Σχέση της Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευσης με την Πρόσβαση των Πολιτών στο Εκπαιδευτικό Σύστημα

Σημαντικοί Όροι: Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ενήλικες εκπαιδευόμενοι, εκπαιδευτικό σύστημα, ερωτηματολόγιο

Περίληψη

Στις μέρες μας, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας έχει επηρεάσει κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, όπως και τον τομέα της εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα την εκπαίδευση ενηλίκων. Τα αίτια της νέας αυτής τάσης στην εκπαίδευση εντοπίζονται στην παρουσία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που το τελευταίο διάστημα έχει κάνει έντονη την εμφάνισή της. Τα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι πολλά και είναι αυτά που την καθιστούν μια μορφή εκπαίδευσης, ιδιαίτερα προσιτή για όλους, ενώ η βελτίωση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) την έχουν εξελίξει, με αποτέλεσμα να την καθιστούν ιδιαίτερα αποτελεσματική για τους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι βρίσκονται σε απόσταση και ο διαθέσιμος χρόνος τους είναι περιορισμένος.

Στην παρούσα έρευνα θα εξεταστούν αρχικά τα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν και επηρεάζουν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με στόχο να προσδιοριστεί με το καλύτερο δυνατό τρόπο η διαδικασία απόκτησης της γνώσης, μέσα από την τεχνολογική εξέλιξη. Ειδικότερα, θα γίνει προσπάθεια να προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα, οι απόψεις των πολιτών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη χώρα, αλλά και οι απόψεις των Ελλήνων πολιτών, αναφορικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

The Relationship Between Distance Education and Citizens' Access to the Education System

Keywords: Distance education, adult students, educational system, questionnaire

Abstract

Nowadays, the rapid development of technology has affected every human activity, as well as the field of education and more specifically adult education. The causes of this new trend in education are located in the presence of distance education, which has recently become more pronounced. The advantages of distance education are many and they are what make it a form of education, very accessible to all, while the improvement of Information and Communication Technologies (ICT) has evolved it, making it very effective for trainees, who are at a distance and their available time is limited.

In this present research, the characteristics that shape and influence distance education will be examined first, in order to determine in the best possible way, the process of acquiring knowledge, through technological development. In particular, an attempt will be made to determine the characteristics of distance education in Greece, the views of citizens on distance education in the country, but also the views of Greek citizens regarding the integration of distance education in the education system.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	ix
Abstract.....	xi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	xv
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	xvii

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1 Εισαγωγή.....	1
1.2 Η έννοια της εκπαίδευσης ενηλίκων.....	1
1.3 Εμπόδια στην εκπαίδευση ενηλίκων.....	2
1.4 Η έννοια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	3
1.5 Χαρακτηριστικά εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	4
1.6 Στόχοι εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	5
1.7 Διαφορές παραδοσιακής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	6
1.8 Μορφές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	7
1.9 Μεθοδολογία εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	8
1.10 Εκπαιδευτικό υλικό και διδακτικές μέθοδοι εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	9
1.11 Ανθρώπινο δυναμικό και αξιολόγηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.....	11
1.12 Ανακεφαλαίωση.....	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

2.1 Εισαγωγή.....	13
2.2 Νέες τεχνολογίες και σύντομη ιστορική εξέλιξη.....	13
2.3 Διαδικτυακές εκπαιδευτικές πλατφόρμες στην Ελλάδα.....	14
2.4 Ηλεκτρονική μάθηση- E-Learning.....	17
2.5 Κοινωνικά Δίκτυα και εξ αποστάσεως εκπαίδευση.....	18
2.6 Μαζικά Ελεύθερα Διαδικτυακά Μαθήματα (MOOC).....	20
2.7 Φορείς - ιδρύματα εφαρμογής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	21
2.8 Ανακεφαλαίωση.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

3.1	Εισαγωγή.....	24
3.2	Μέθοδος της δειγματοληψίας	24
3.3	Μέγεθος του δείγματος	25
3.4	Ανάλυση του ερωτηματολογίου της έρευνας	25
3.4.1	Δημογραφικά στοιχεία	26
3.4.2	Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	32
3.4.3	Απόψεις για Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	35
3.4.4	Απόψεις για Ένταξη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευσης στο Εκπαιδευτικό Σύστημα	38
3.5	Ανακεφαλαίωση	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....		42
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		46
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....		46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		50

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1: Διαφορές εξ αποστάσεως και παραδοσιακής εκπαίδευσης.....	6
Πίνακας 3.1: Φύλο	26
Πίνακας 3.2: Ηλικία.....	27
Πίνακας 3.3: Οικογενειακή Κατάσταση.....	28
Πίνακας 3.4: Εκπαίδευση.....	28
Πίνακας 3.5: Επάγγελμα.....	29
Πίνακας 3.6: Εισόδημα.....	30
Πίνακας 3.7: Γνώση Η/Υ.....	31
Πίνακας 3.8: Εμπειρία Χρήσης Η/Υ	32
Πίνακας 3.9: Εμπειρία Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.....	33
Πίνακας 3.10: Κατάρτιση στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.....	33
Πίνακας 3.11: Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία	34
Πίνακας 3.12: Συχνότητα Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία	34
Πίνακας 3.13: Λόγοι μη Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία	35
Πίνακας 3.14: Καλύτερη Μέθοδος.....	35
Πίνακας 3.15: Απόψεις πολιτών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα	36
Πίνακας 3.16: Απόψεις πολιτών για την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα.....	39

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 3.1: Φύλο.....	26
Διάγραμμα 3.2: Ηλικία	27
Διάγραμμα 3.3: Οικογενειακή Κατάσταση	28
Διάγραμμα 3.4: Εκπαίδευση	29
Διάγραμμα 3.5: Επάγγελμα	30
Διάγραμμα 3.6: Εισόδημα	30
Διάγραμμα 3.7: Γνώση Η/Υ	31
Διάγραμμα 3.8: Εμπειρία Χρήσης Η/Υ	32
Διάγραμμα 3.9: Εμπειρία Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης	33
Διάγραμμα 3.10: Συχνότητα Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία.....	34
Διάγραμμα 3.11: Απόψεις πολιτών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα...	37
Διάγραμμα 3.12: Απόψεις πολιτών για την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθούν αρχικά, η έννοια της εκπαίδευσης ενηλίκων, αλλά και η έννοια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Θα μελετηθούν τα εμπόδια που δημιουργούνται στην εκπαίδευση των ενήλικων εκπαιδευόμενων, τα χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως και οι στόχοι της, αλλά και οι διαφορές που διακρίνουν την εξ αποστάσεως, από την παραδοσιακή εκπαίδευση. Έπειτα, θα ακολουθήσει διεξοδική ανάλυση των μορφών που λαμβάνει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και η μεθοδολογία της. Τέλος, θα μελετηθεί η διαδικασία που διεξάγεται το εκπαιδευτικό υλικό και οι διδακτικές μέθοδοι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά και τα χαρακτηριστικά, που θα πρέπει να έχει το ανθρώπινο δυναμικό και η αξιολόγηση, σε αυτή τη μορφή της εκπαίδευσης.

1.2 Η έννοια της εκπαίδευσης ενηλίκων

Σε πρώτο στάδιο, σκόπιμο είναι να αναφερθεί πως η διαφορά της εκπαίδευσης ενηλίκων, σε σχέση με τις υπόλοιπες μορφές εκπαίδευσης είναι κυρίως, πως είναι ένα είδος εκπαίδευσης προαιρετικό και όχι υποχρεωτικό, όπως είναι η γενική εκπαίδευση. Άρα, οι υποψήφιοι σπουδαστές δύναται να προσέλθουν οικειοθελώς και να παρακολουθήσουν ένα προαιρετικό πρόγραμμα, σε αντίθεση με τη γενική εκπαίδευση, όπου η παρουσία είναι απαιτούμενη.

Η έννοια της εκπαίδευσης των ενηλίκων είναι δύσκολο να αποδοθεί με κάποιον ορισμό, καθώς υπάρχει πληθώρα από ερμηνείες, για την έννοια του ενηλίκου. Οι περισσότεροι συγχέουν την έννοια του ενήλικα με την ηλικία του, όμως κάτι τέτοιο δεν είναι απαραίτητο ότι ισχύει (Jarvis, 2003). Γενικά, ο πιο αποδεκτός ορισμός είναι πως η εκπαίδευση των ενηλίκων συντελεί ένα γενικό εκτεταμένο πεδίο θεωρητικής αναζήτησης και πρακτικής εφαρμογής, το οποίο έχει σκοπό μια οργανωμένη και συστηματική μάθηση στους ενήλικες (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π., 2014).

Επομένως, η εκπαίδευση των ενηλίκων αφορά όλο το φάσμα των μαθησιακών διαδικασιών που ακολουθούν οι άνθρωποι, οι οποίοι κατάφεραν να φτάσουν στην κατάσταση να είναι ενήλικοι (Jarvis, 2003). Επιπρόσθετα, η εκπαίδευση ενηλίκων θεωρείται πως συμβάλλει, τόσο στη δια βίου μάθηση, όσο και στη δια βίου εκπαίδευση, σαν ένα αντιπροσωπευτικό υποσύνολο αυτών, λαμβάνοντας μέρος με τον τρόπο αυτόν στην αύξηση της προσαρμοστικότητας στις συνθήκες της γνώσης, οι οποίες διαρκώς αλλάζουν, στην αντίληψη των πολιτισμικών και των κοινωνικών μεταβολών, όπως και στην κατάρτιση, ή εξειδίκευση στον επαγγελματικό τομέα των ενηλίκων.

Αναφορικά με την εκπαίδευση στον εργασιακό τομέα, είναι πολύ σημαντική η σωστή οργάνωση ενός προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, που προϋποθέτει έναν εύστοχο σχεδιασμό και επακριβή καθορισμό της ομάδας συμμετεχόντων, όπως και των μαθησιακών τους αναγκών. Ιδιαίτερα υπεύθυνο ρόλο, αν και όχι μοναδικό, παίζει και ο εκπαιδευτής της διαδικασίας, ο οποίος θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από αποφασιστικότητα και από κατανόηση των αναγκών των συμμετεχόντων, όπως και του σχεδιασμού του εκπαιδευτικού προγράμματος που πρόκειται να συμμετάσχει.

1.3 Εμπόδια στην εκπαίδευση ενηλίκων

Η εκπαίδευση στους ενήλικες χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένους στόχους, όμως δεν παύει να αντιμετωπίζει εμπόδια, τα σημαντικότερα από τα οποία είναι:

- η κακή οργάνωση της διαδικασίας, η οποία χαρακτηρίζεται από ελλείψεις υποδομές, λάθος στόχους και κακό συντονισμό.
- ο αυξημένος αριθμός των κοινωνικών υποχρεώσεων που έχουν οι ενήλικες και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα.
- διάφορα εσωτερικά εμπόδια, που πηγάζουν από τους ίδιους. Τα εσωτερικά εμπόδια διακρίνονται σε αυτά που αφορούν:
 - προϋπάρχουσες αξίες και γνώσεις. Οι ενήλικες συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, έχοντας ήδη αποκτήσει γνώσεις και αξίες στη ζωή τους, με συνέπεια τη δυσκολία προσαρμογής σε νέα μαθησιακά αντικείμενα και καινούριες εκπαιδευτικές μεθόδους (Bourdieu, 1999).

- ψυχολογικούς λόγους, όπως είναι η χαμηλή αυτοπεποίθηση, το άγχος και η ελλιπής αυτοεκτίμηση (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π., 2014).

Επομένως, διαφαίνεται πως η εκπαίδευση στους ενήλικες είναι μια δύσκολη διαδικασία που αντιμετωπίζει αρκετά εμπόδια. Παρόλα αυτά, υπάρχουν τρόποι, με τους οποίους μπορούν να ξεπεραστούν τα εμπόδια αυτά. Πιο συγκεκριμένα, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και η ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, είναι μόνο μερικοί από τους τρόπους που μπορούν να βοηθήσουν στην ευκολότερη εκπαίδευση των ενηλίκων. Στην παρούσα εργασία η εξ αποστάσεως εκπαίδευση θα μας απασχολήσει αρκετά και παρακάτω θα ακολουθήσει η διεξοδική της ανάλυση.

1.4 Η έννοια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Στις μέρες, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί είναι ιδιαίτερα δημοφιλής και αυτό οφείλεται στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας, στην ανάγκη για απόκτηση νέων γνώσεων, δεξιοτήτων, αλλά και για λόγους υγείας. Η πρώτη φορά που φαίνεται να συναντάται η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι στη Βιομηχανική Επανάσταση, που έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στη δημιουργία, αλλά και στην εξέλιξη της. Βασικό χαρακτηριστικό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η δημιουργία της απόστασης που υπάρχει, ανάμεσα στον διδάσκοντα και τον εκπαιδευόμενο, κάτι που οφείλεται στη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Πλέον, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση υπάρχει σε όλα τα στάδια της εκπαίδευσης, δηλαδή στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και στην εκπαίδευση στον εργασιακό χώρο. Όμως, συχνότερα εμφανίζεται στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως συμβαίνει στα ανοιχτά πανεπιστήμια, άλλα και στη δια βίου μάθηση, όπως σε Κέντρα Δια Βίου Μάθησης 2 (ΚΔΒΜ2), καθώς και σε Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ). Πιο συγκεκριμένα, το 1969, για πρώτη φορά συναντάται η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο ανοιχτό πανεπιστήμιο στη Βρετανία (Βρετανικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο) και στη συνέχεια ακολούθησε και η δημιουργία και άλλων ανοιχτών πανεπιστημίων σε άλλες χώρες, ενώ το 1999 άνοιξε και το Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο (www.eap.gr).

Στο σημείο αυτό σκόπιμο είναι να αναφερθούμε στους ορισμούς που έχουν δοθεί διεθνώς για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ορισμοί οι οποίοι διακρίνονται από τις παραμέτρους, αλλά και τα κριτήρια τα οποία χρησιμοποιεί ο εκάστοτε ερευνητής. Ο

Holmberg (1977) θεωρεί πως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε όλα τα στάδια της εκπαίδευσης, περιλαμβάνει πολλές μορφές σπουδών, που πραγματοποιούνται χωρίς τη συνεχή και άμεση παρουσία από τους εκπαιδευτές, ενώ στηρίζονται κυρίως στη διδασκαλία, καθοδήγηση αλλά και στην οργάνωση, που προέρχονται από εκπαιδευτικούς οργανισμούς.

Ο Rudolf Manfred Delling (1986) αναφέρει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια δραστηριότητα, η οποία έχει σχεδιαστεί και οργανωθεί σωστά και σχετίζεται με την επιλογή, την προετοιμασία και την παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού, όπως και την καθοδήγηση και υποστήριξη του εκπαιδευόμενου, διαμέσου της αξιοποίησης των τεχνολογικών μέσων. Έπειτα, η Hillary Perraton (1988) αναφέρει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η διδασκαλία από κάποιον εκπαιδευτή, ο οποίος δύναται να τοποθετείται σε διαφορετική φυσική απόσταση, αλλά και χρόνο από τον εκπαιδευόμενο.

Αργότερα, ο Keegan (2000) προσδιορίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση σαν μια διαδικασία που περιλαμβάνει διδακτικές μεθόδους, όπως και μαθησιακές καταστάσεις, σύμφωνα με τις οποίες ο εκπαιδευτής και ο εκπαιδευόμενος, είτε οι εκπαιδευόμενοι είναι γεωγραφικά απομακρυσμένοι, άρα η διδασκαλία του μαθήματος πραγματοποιείται με ηλεκτρονικό ή έντυπο υλικό. Ως εκ τούτου, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναφέρεται στον ρόλο του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία, όπως και στην εξ αποστάσεως μάθηση.

Σύμφωνα με τον Moore, που ήταν ο πρώτος που προσδιόρισε την έννοια της αυτονομίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, θεωρεί πως εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια κατηγορία εκπαιδευτικής μεθόδου, στην οποία η διδακτική συμπεριφορά εκτελείται ανεξαρτήτως από την μαθησιακή συμπεριφορά και συμπεριλαμβάνει μεθόδους, οι οποίες θα εφαρμόζονταν σε συνθήκες συνύπαρξης στην ίδια τοποθεσία εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου, με τέτοιο τρόπο που η επικοινωνία ανάμεσα τους πραγματοποιείται με έντυπο υλικό, μηχανικό, ηλεκτρονικό ή άλλο μέσο.

1.5 Χαρακτηριστικά εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση εφαρμόζεται και προσδιορίζεται από κάποια χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τον Desmond Keegan (1986), η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προσδιορίζεται από έξι χαρακτηριστικά, τα οποία είναι:

- 1 Η γεωγραφική απόσταση, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο, σε όλη τη διάρκεια, ή σε μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.
- 2 Η ευθύνη οποιουδήποτε εκπαιδευτικού ιδρύματος για το σχεδιασμό, την παραγωγή και τη διανομή του εκπαιδευτικού υλικού, αλλά και την υποστήριξη του εκπαιδευόμενου σε όλα τα στάδια.
- 3 Η χρήση τεχνολογικών μέσων (έντυπων και μη μέσων και διαδίκτυο), τα οποία γεφυρώνουν την απόσταση που υπάρχει, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο, αλλά και στο εκπαιδευτικό υλικό.
- 4 Η προσπάθεια για αποτελεσματική επικοινωνία, που στοχεύει στην εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει ο διάλογος και η ανταλλαγή απόψεων.
- 5 Η δυνατότητα διοργάνωσης περιστασιακών συναντήσεων για κοινωνικούς και διδακτικούς σκοπούς.
- 6 Το γεγονός ότι πρόκειται για μια βιομηχανοποιημένη μορφή εκπαίδευσης, κάτι που προκαλεί διαφοροποίηση, μεταξύ της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, από τις υπόλοιπες παραδοσιακές μορφές εκπαίδευσης (Keegan, 2001). Ανάμεσα σε αυτούς που διαφοροποιούν αυτή τους την προσέγγισή είναι οι Garrison και Shale (1987), που επισημαίνουν τις αλλαγές που επέφερε η εξέλιξη της τεχνολογίας. Πιο συγκεκριμένα, προσδίδουν ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός πως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προκαλεί την ανάγκη για περισσότερη επικοινωνία, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο, με στόχο την καθοδήγηση του, αλλά και την ανάγκη για χρήση νέων τεχνολογιών, ώστε να επιτευχθούν οι συνθήκες επικοινωνίας μεταξύ τους.

1.6 Στόχοι εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει σαν βασικό στόχο την παροχή δυνατοτήτων πρόσβασης σε όσο δύναται πιο πολλά επίπεδα εκπαίδευσης και αναφέρεται κυρίως σε άτομα, τα οποία δεν μπορούν να συμμετέχουν σε αυτά με διαφορετικό τρόπο, εξαιτίας της γεωγραφικής τους θέσης, είτε διάφορων άλλων προσωπικών κωλυμάτων. (Βαλασίδου, 2005). Επιπρόσθετα, πολύ σημαντικός στόχος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η παράδοση μαθημάτων σε αρκετά απομακρυσμένες περιοχές, από εκπαιδευτές γνωστών πανεπιστημίων της Ελλάδας ή του εξωτερικού. Η εξ αποστάσεως

διδασκαλία ωφελεί και τον ίδιο τον εκπαιδευτή, καθώς του δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθεί τη διδασκαλία του αντικειμένου του από άλλους διδάσκοντες, όπως και προωθεί τη συνεργασία του με συναδέλφους, αλλά και την οργάνωση διάφορων ομάδων εργασίας.

Επομένως, από τα παραπάνω προκύπτει πως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των ενηλίκων. Προσδίδει πολλά κίνητρα, τόσο στους εκπαιδευτές, όσο και στους εκπαιδευόμενους, αλλά αντιμετωπίζει και πολλά εμπόδια, που δημιουργούνται από τους ίδιους τους ενήλικες εκπαιδευόμενους. Ζητήματα, που αφορούν την τοποθεσία, τον τρόπο και το χρόνο της διδασκαλίας διευκολύνουν αμφότερα εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο, με τρόπο που επιτυγχάνονται στο μέγιστο οι μαθησιακοί στόχοι.

1.7 Διαφορές παραδοσιακής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η παραδοσιακή μορφή εκπαίδευσης, ενώ έχει κάποιες ομοιότητες με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως είναι αυτονόητο παρουσιάζει και αρκετές διαφορές, οι οποίες αναλύονται στον Πίνακα 1.1.

Πίνακας 1.1
Διαφορές εξ αποστάσεως και παραδοσιακής εκπαίδευσης

ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ
Ανομοιογενής πληθυσμός	Ομοιογενής πληθυσμός
Φυσική απόσταση	Φυσική παρουσία
Απουσία μετακινήσεων	Μετακινήσεις
Ευελιξία τόπου και χρόνου διδασκαλίας	Διδασκαλία σε προκαθορισμένο τόπο και χρόνο
Αυτό-ελεγχόμενη και εξατομικευμένη μάθηση	Παραδοσιακή Διδασκαλία
Συνεργασία και επικοινωνία από απόσταση	Άμεση επικοινωνία
Αμεσότητα στην πρόσβαση σε πηγές για ενημέρωση και πληροφόρηση	Πηγή το γραπτό εγχειρίδιο
Ευελιξία ρυθμού παρακολούθησης	Μελέτη σε προκαθορισμένο πλαίσιο

Επιπρόσθετα, στη διαδικτυακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οι εκπαιδευόμενοι διαθέτουν το απαιτούμενο υλικό σε οργανωμένη ηλεκτρονική μορφή (e-book),

αποφεύγοντας να κρατούν σημειώσεις, με αποτέλεσμα την ενεργή συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία και την άμεση αλληλεπίδραση τους (Μαρκασιώτης, 2005). Επομένως, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από αμεσότητα, αυτονομία, και αυτενέργεια.

1.8 Μορφές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν πως η γνώση μπορεί να αποκτηθεί και να βασιστεί στην προηγούμενη γνώση, με συνέπεια ο εκπαιδευτής να αποτελεί τον διευκολυντή στην απόκτηση της νέας γνώσης, καταλήγοντας δηλαδή στο εποικοδομητικό μοντέλο μάθησης (John Dewey, 1916, Jean Piaget, 1973, Lev Vygotsky, 1978, Jerome Bruner, 1996). Όμως, εγείρεται το ερώτημα, πως μπορεί το εποικοδομητικό μοντέλο να εφαρμοστεί στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ειδικότερα, το εποικοδομητικό μοντέλο μάθησης εμφανίζει τις ακόλουθες βασικές αρχές, οι οποίες θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν και στο σχεδιασμό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και είναι:

- Η μάθηση είναι μια διαδικασία ενεργή και δεσμευτική.
- Η μάθηση είναι μια διαδικασία που δημιουργεί γνώσεις.
- Η μάθηση επικεντρώνεται στην ικανότητα κριτικής σκέψης και όχι τόσο στην αναζήτηση σωστής λύσης.
- Η μάθηση αποτελεί μια κοινωνική δραστηριότητα.
- Η μάθηση έχει σκοπό να μάθει κανείς ότι μπορεί να μάθει.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει πολλές μορφές, μερικές εκ των οποίων στοχεύουν σε ένα είδος προσομοίωσης μιας κλασικής αίθουσας διδασκαλίας που συμβαίνει σε πραγματικό χρόνο, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο, ενώ άλλες μορφές εκπαίδευσης στοχεύουν στην ανεξάρτητη μάθηση, όπου ο εκπαιδευόμενος ελέγχει το χρόνο της εκπαίδευσης. Μια τέτοια μορφή εκπαίδευσης αντιπροσωπεύει περίπου και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ανάμεσα στα χρόνια έχει λάβει τις τρεις ακόλουθες μορφές:

1. Αλληλογραφία. Μέσα του 19ου αιώνα, το 1833, υπήρχε στο πανεπιστήμιο στις Ηνωμένες Πολιτείες εκπαίδευση μέσω αλληλογραφίας.

2. Ηλεκτρονικά μέσα. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το 1950, υπήρχε το εκπαιδευτικό ραδιόφωνο (1925), η εκπαιδευτική τηλεόραση (1950) και το εκπαιδευτικό βίντεο.
3. Τεχνολογίες αλληλεπίδρασης, όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο από το 1980, η τηλεδιάσκεψη από το 1990 και τα κοινωνικά δίκτυα, διαμέσου των διαδικτυακών πλατφόρμων από το 2000.

Οι δυο πρώτες μορφές χαρακτηρίζονται ως μη αλληλεπιδραστικές, γιατί ο εκπαιδευόμενος δεν είχε τη δυνατότητα απάντησης. Στις μέρες μας, διαδικτυακά προσφέρονται άπειρες δυνατότητες εξ αποστάσεως αλληλεπίδρασης, με αποτέλεσμα η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, να έχει εξελιχθεί σημαντικά συγκριτικά με τις παλιότερες, ενώ εξασφαλίζεται, τόσο η σύγχρονη, όσο και η ασύγχρονη επικοινωνία, όπως επίσης και αυξημένος όγκος αποθήκευσης δεδομένων, αλλά και εξαιρετικά γρήγορες ταχύτητες μετάδοσης δεδομένων.

1.9 Μεθοδολογία εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Για την καλύτερη δυνατή διδασκαλία, μέσα από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση κρίνονται απαραίτητες οι κατάλληλες μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης. Ο Rumble (1989), υποστηρίζει πως για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης θα πρέπει να διακρίνονται τα ακόλουθα τέσσερα μέρη:

1. 1^ο Μέρος. Περιλαμβάνει στοιχεία, που είναι ο εκπαιδευτής, ένας ή περισσότεροι εκπαιδευόμενοι, διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο, αλλά και κάποιου είδους εκπαιδευτικού συμβολαίου, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο.
2. 2^ο Μέρος. Η απόσταση ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τους εκπαιδευόμενους, με το εκπαιδευτικό ίδρυμα, όπου διδάσκεται το εκπαιδευτικό αντικείμενο.
3. 3^ο Μέρος. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η μέθοδος διδασκαλίας, όπου υπάρχει απόσταση μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενων.
4. 4^ο Μέρος: Η διαδικασία αξιολόγησης του προγράμματος, που υπάρχει το ενδεχόμενο να είναι διαφορετική από αυτήν της παραδοσιακής διδασκαλίας.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια μέθοδος διδασκαλίας, που αποτελεί ένα δομημένο σύνολο μέσων και διαδικασιών, τα οποία είναι το εκπαιδευτικό υλικό, οι διάφορες διδακτικές μέθοδοι, η επικοινωνία ανάμεσα σε εκπαιδευτή και

εκπαιδευόμενο, όπως και η υποστήριξη και η αξιολόγηση των μελών που συμμετέχουν.

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση περιέχονται δύο βασικές διαστάσεις, που αφορούν:

- Την εξ αποστάσεως διδασκαλία, που αφορά τη δημιουργία του μαθησιακού υλικού, εκ μέρους του εκπαιδευτικού ιδρύματος.
- Την εξ αποστάσεως μάθηση, δηλαδή τη μαθησιακή διαδικασία που συμμετέχει ο εκπαιδευόμενος (Keegan, 2001).

Συμπερασματικά, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια μέθοδο, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό την απόσταση, μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου, που τη διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες εκπαιδευτικές μεθόδους.

1.10 Εκπαιδευτικό υλικό και διδακτικές μέθοδοι εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση το εκπαιδευτικό υλικό παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία, καθώς αποτελεί το κυριότερο μέσο ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους και το περιεχόμενο διδασκαλίας. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση βασίζεται στους ακόλουθους άξονες αλληλεπίδρασης:

1. τον εκπαιδευτή,
2. τον εκπαιδευόμενο
3. το εκπαιδευτικό υλικό (Λιοναράκης, 2001).

Ως εκ τούτου, το εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί το σημαντικότερο άξονα, γιατί ο εκπαιδευόμενος μαθαίνει μέσα από αυτό. Το εκπαιδευτικό υλικό διαχωρίζεται στο κυρίως κείμενο, τα παράλληλα κείμενα που το πλαισιώνουν, τα βιβλιογραφικά βοηθήματα, τον οδηγό μελέτης και σπουδών, τα υποστηρικτικά οπτικοακουστικά μέσα, το φάκελο εργασίας, ασκήσεων, δραστηριοτήτων και εργασιών, καθώς και τις τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορίας. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το εκπαιδευτικό υλικό κατηγοριοποιείται ως εξής:

- Κείμενα. Συντελούν τη βάση του εκπαιδευτικού υλικού, τα οποία διακρίνονται σε βιβλία, περιλήψεις, σημειώσεις, εγχειρίδια, σχεδιαγράμματα, διαγνωστικά τεστ, παραρτήματα, δραστηριότητες, τεστ αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης. Τα κείμενα, σαν διδακτικό υλικό είναι προτιμότερο να είναι διαιρεμένα σε μικρότερες και πιο ευέλικτες ενότητες και να περιλαμβάνουν πληθώρα από πηγές. Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2001), ο ρόλος που έχουν τα κείμενα είναι να υποστηρίζουν το έργο του εκπαιδευόμενου, να τον διδάσκουν και να τον

εκπαιδεύουν, να τον ενεργοποιούν, να τον αυτονομούν, να τον κάνουν δημιουργικό, αλλά και να τον βοηθούν να διερευνά την πληροφορία και τη γνώση, διαμέσου συγκεκριμένων δραστηριοτήτων.

- Οπτικοακουστικά μέσα. Συντελούν στην πιο δημιουργική μελέτη δεδομένων, με την απουσία της φυσικής παρουσίας του εκπαιδευτή. Αυτό επιτυγχάνεται με βίντεο, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά προγράμματα. Οι δραστηριότητες αυτές δύναται να έχουν μορφή ασκήσεων, εργασιών, πρακτικής εξάσκησης και ανατροφοδότησης, ενώ παράλληλα είναι πολύ σημαντικές, καθώς οι εκπαιδευόμενοι διαπιστώνουν μόνοι τους τα αποτελέσματα της δικής τους μελέτης.
- Σύγχρονες Τεχνολογίες. Σαν σύγχρονες τεχνολογίες θεωρούνται το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το εκπαιδευτικό λογισμικό, ο παγκόσμιος ιστός, όπως και η εκπαιδευτική τηλεδιάσκεψη.

Οι δυνατότητες για διανομή και επεξεργασία του εκπαιδευτικού υλικού έχουν πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας και των εξελιγμένων υπηρεσιών του διαδικτύου. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το εκπαιδευτικό υλικό μοιράζεται στους εκπαιδευόμενους υπό μορφή «πακέτου», το οποίο εμπεριέχει ποικιλία από εκπαιδευτικό υλικό σε διάφορες μορφές, τόσο έντυπο, όσο και ψηφιακό, τους οδηγούς μελέτης και το αναλυτικό χρονοδιάγραμμα σπουδών.

Η εξ αποστάσεως διδασκαλία βασίζεται κυρίως στον εκπαιδευόμενο, διαμέσου της αξιοποίησης ποικιλίας εκπαιδευτικών τεχνικών, που διατίθενται από τις νέες τεχνολογίες (Κόκκος, 1998). Οι τύποι εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι οι τρεις ακόλουθοι:

- απομακρυσμένη διδασκαλία. Πραγματοποιείται κυρίως από απόσταση, με τις πρώτες μεθόδους εξ αποστάσεως.
- διδασκαλία «πρόσωπο με πρόσωπο». Πραγματοποιείται με τη δημιουργία ομάδων σε προκαθορισμένες χρονικές περιόδους.
- διδασκαλία βασισμένη στη δημιουργία έργου. Βασικός άξονας είναι η παραγωγή έργου - project, εκ μέρους του εκπαιδευόμενου.

Με σκοπό την πιο αποτελεσματική πραγμάτωση των γνωστικών στόχων προτιμάται η από κοινού συνύπαρξη των διδακτικών τεχνικών. Τον βασικότερο ρόλο στην διαδικασία παίζει φυσικά ο εκπαιδευόμενος, που θα πρέπει να έχει εσωτερικά κίνητρα,

αυτό-καθοδήγηση και αυτό-πειθαρχία. Ακόμη, υπάρχει η ανάγκη επικοινωνίας, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και στους εκπαιδευόμενους, που είναι καταλυτική, για την επίλυση προβλημάτων, τα οποία πηγάζουν από τη φύση της διαδικασίας. Πλέον, αυτό είναι πιο εύκολο, καθώς η εξέλιξη της τεχνολογίας και ειδικότερα οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) βελτιώνουν σε μεγάλο βαθμό την επικοινωνία όλων των εμπλεκόμενων μελών.

1.11 Ανθρώπινο δυναμικό και αξιολόγηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Κάθε εκπαιδευτική διαδικασία έχει σαν στόχο τον ίδιο τον εκπαιδευόμενο, πόσο μάλλον στην περίπτωση του ενήλικα εκπαιδευόμενου. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση δε, η διαδικασία της διδασκαλίας παρουσιάζει ευκολίες ως προς την τοποθεσία, το χρόνο και το αντικείμενο μάθησης. Η απουσία της δια ζώσης διδασκαλίας χαρακτηρίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και αναπτύσσει το ρόλο του συντονιστή και του διδακτικού προσωπικού. Ο συντονιστής φροντίζει για την οργάνωση, την επίλυση προβλημάτων που δημιουργούνται, τις τηλεδιασκέψεις, όπως και για την υποστήριξη ζητημάτων και για τη διατήρηση της συνοχής της ομάδα. Το διδακτικό προσωπικό θα πρέπει να κατανοεί τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων, να προσαρμόζει τη διδασκαλία του στις προσδοκίες και τις ιδιαίτερες ανάγκες του εκπαιδευόμενου και να έχει καλή γνώση της τεχνολογίας που χρησιμοποιεί (Alexander, 2001).

Συνηθέστερα, η αξιολόγηση στον εκπαιδευτικό τομέα αναφέρεται στα εξής:

- διόρθωση και βαθμολόγηση των γραπτών εργασιών,
- συμμετοχή σε τεστ αφομοίωσης,
- κατανόηση του εκπαιδευτικού «πακέτου»
- διαγωνίσματα.

Η αξιολόγηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί εξεταστική διαδικασία και μια πολύ σημαντική παράμετρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Αναφορικά με την αξιολόγηση του εκπαιδευόμενου, δύναται να πάρει αρκετές μορφές:

- η αυτό- αξιολόγηση, η οποία αποτυπώνεται διαμέσου των ασκήσεων, που συνοδεύουν το διδακτικό υλικό και δίνουν πληροφορίες στους εκπαιδευόμενους για το βαθμό κατάκτησης του αντικειμένου, καθώς και για

την πρόοδό τους, αλλά και πληροφορίες στους εκπαιδευτές για το βαθμό επίτευξης των στόχων.

- η συνεχής αξιολόγηση, πραγματοποιείται σε τακτά χρονικά διαστήματα, με ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου, πρακτικές εργασίες και τεστ.

Παρόλο που η αξιολόγηση είναι μια μέθοδος που προκαλεί αρνητικές καταστάσεις, αποτελεί αξιόπιστο εργαλείο, το οποίο δίνει μετρήσιμα και αντικειμενικά αποτελέσματα, όταν όμως χρησιμοποιείται σωστά.

1.12 Ανακεφαλαίωση

Συμπερασματικά, από το κεφάλαιο αυτό προκύπτει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των ενηλίκων. Προσδίδει πολλά κίνητρα στους εκπαιδευτές και στους εκπαιδευόμενους, αλλά αντιμετωπίζει και πολλά εμπόδια. Ζητήματα, που αφορούν την τοποθεσία, τον τρόπο και το χρόνο της διδασκαλίας διευκολύνουν αμφότερα εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο, με τρόπο που επιτυγχάνονται στο μέγιστο οι μαθησιακοί στόχοι.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση πλέον αποτελεί μια εκπαιδευτική φιλοσοφία και πρακτική σε όλους τους κλάδους της εκπαίδευσης, επιμόρφωσης, αλλά και της κατάρτισης των ενήλικων εκπαιδευόμενων. Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, όπως και η χρήση των Τ.Π.Ε. παίζει σημαντικότερο ρόλο στην εξάπλωσή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που διευκολύνει στην ταχύτερη πρόσβαση του εκπαιδευτικού υλικού και στην αμεσότερη επικοινωνία, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο, μειώνοντας τη μεταξύ τους απόσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

2.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθεί η εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και πως αυτή έχει διαμορφωθεί, από την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών. Για το λόγο αυτό, αρχικά θα παρουσιαστεί μια σύντομη ιστορική εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και έπειτα θα αναλυθούν οι διαδικτυακές εκπαιδευτικές πλατφόρμες, οι οποίες υπάρχουν στην χώρα μας.

Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί η έννοια της ηλεκτρονικής εκμάθησης - e-learning, η οποία αφορά ένα σύνολο τεχνολογιών, που αλλάζει τη διαδικασία της εκπαίδευσης, διαμέσου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ενώ θα προσδιοριστεί και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα. Τέλος, θα παρουσιαστεί και η διαδικασία εκπαίδευσης, μέσω των μαζικών ελεύθερων διαδικτυακών μαθημάτων – MOOCs, αλλά και οι φορείς και τα ιδρύματα που εφαρμόζουν εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα.

2.2 Νέες τεχνολογίες και σύντομη ιστορική εξέλιξη

Η ραγδαία ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και ειδικότερα, των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην εκπαίδευση – ΤΠΕ έχει διαμορφώσει καινούρια δεδομένα στην εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ελαχιστοποιώντας ή εκμηδενίζοντας την απόσταση ανάμεσα στους εκπαιδευτές και στους εκπαιδευόμενους. Στη μετάδοση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης διακρίνονται τρεις κύριες φάσεις (Μαρκασιώτης, 2005):

- Πρώτη φάση. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, διαμέσου αλληλογραφίας, έντυπου υλικού (τέλος 19ου αι.) και κειμένων, τα οποία διανέμονταν ταχυδρομικά. Σκοπός του εκπαιδευτικού υλικού ήταν η βοήθεια που προσέφερε στον εκπαιδευόμενο να μαθαίνει διαμέσου της οριακής συνδρομής και της επικοινωνίας με τον εκπαιδευτή, αλλά και μεταξύ των εκπαιδευόμενων. Στην εκπαίδευση μέσω αλληλογραφίας εντοπίστηκε το πρόβλημα της έλλειψης επικοινωνίας, που οδηγούσε σε αποτυχία του προγράμματος. Αυτό το είδος εξ

αποστάσεως εκπαίδευσης εξαλείφθηκε μετά τα μέσα του 20ου αιώνα, εξαιτίας της εμφάνισης των νέων μέσων πληροφορίας και επικοινωνίας. Όμως, το έντυπο υλικό ακόμα και σήμερα αποτελεί σημαντικό μέρος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Μουζιάκης, 2006).

- Δεύτερη φάση. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, διαμέσου οπτικοακουστικών μέσων, όπως έντυπο υλικό, ραδιόφωνο, τηλεόραση. Ειδικότερα, το 1930 ξεκίνησε να χρησιμοποιείται στην Αγγλία το ραδιόφωνο, σε προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ενώ η τηλεόραση άρχισε να χρησιμοποιείται κατά το τέλος της δεκαετίας του 1950, ενώ αρχές του 1960 εκπαιδευτές άρχισαν να παραδίδουν μαθήματα μέσω ζωντανών εκπομπών σε εκπαιδευόμενους, σε ειδικά διαμορφωμένα στούντιο.
- Τρίτη φάση. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, διαμέσου των Τ.Π.Ε. (Information and Communication Technology). Αυτή η φάση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης πραγματοποιείται διαμέσου ολοκληρωμένης υποστήριξης συστημάτων και δικτύων υπολογιστών (Ψυχάρης, 2009). Μέσω του διαδικτύου πραγματοποιείται η επικοινωνία, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο, ενώ κάποιες φορές η εξ αποστάσεως εκπαίδευση περιλαμβάνει και φυσική παρουσία των συμμετεχόντων, δηλαδή του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου, σε συγκεκριμένο χρόνο και τοποθεσία. Η εκπαίδευση μέσω διαδικτύου αποτελεί ένα σωστότερο συνδυασμό διαλογικής αλληλεπίδρασης ανθρώπου και μηχανής. Οι Τ.Π.Ε. προσαρμόζουν πιο αποτελεσματικά τα προγράμματα σπουδών με τις ανάγκες του εκάστοτε εκπαιδευόμενου, δημιουργώντας ευκαιρίες αλληλεπίδρασης στην εκπαιδευτική διαδικασία, σε σύγκριση με τις προηγούμενες μεθόδους της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευόμενοι έχουν την ευκαιρία παρακολούθησης ποικιλίας προγραμμάτων, μελέτης του εκπαιδευτικού υλικού σε προκαθορισμένη τοποθεσία και χρόνο και άμεσης επικοινωνίας με τον εκπαιδευτή (Ψυχάρης, 2009).

2.3 Διαδικτυακές εκπαιδευτικές πλατφόρμες στην Ελλάδα

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, διαμέσου διαδικτύου επιτρέπεται η υλοποίηση σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας.

- Σύγχρονη μάθηση. Ο σπουδαστής λαμβάνει μέρος σε πραγματικό χρόνο στην εκπαίδευση από το internet. Αυτό το είδος εκπαίδευσης έχει αρκετές ομοιότητες με την παραδοσιακή αίθουσα διδασκαλίας, όμως διαφέρει στο γεγονός πως ο εκπαιδευτής και ο εκπαιδευόμενος είναι σε μια «εικονική» αίθουσα, χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς. Εδώ, χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα, με στόχο την παράλληλη επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε πραγματικό χρόνο όπως:
 - δίκτυο υπολογιστών,
 - συζήτηση δια μέσου αυτών (chat),
 - τηλεδιάσκεψη - e- learning, που προσφέρει τη δυνατότητα να παρέχεται διδασκαλία σε πραγματικό χρόνο, σε οποιαδήποτε τοποθεσία (Αναστασιάδης, 2004).
- Ασύγχρονη μάθηση. Ο σπουδαστής λαμβάνει μέρος σε διαφορετικό χρόνο από τον πραγματικό στην εκπαίδευση από το internet. Το πλεονέκτημα αυτού του είδους της εκπαίδευσης είναι ότι ο εκπαιδευτής έχει τη δυνατότητα προετοιμασίας του εκπαιδευτικού υλικού και αποθήκευσής του σε μια πλατφόρμα, ενώ ο σπουδαστής δύναται να το μελετήσει, όποτε επιλέξει ο ίδιος (Μαρκασιώτης, 2005). Αυτά τα μέσα διευκόλυνσης τη ασύγχρονης διδασκαλίας είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail), ο παγκόσμιος ιστός (internet), οι πίνακες ανακοινώσεων και η βιντεοδιάλεξη. Όμως στην ασύγχρονη εκπαίδευση υπάρχει το μειονέκτημα της έλλειψης επικοινωνίας, μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενων σε πραγματικό χρόνο.

Όσον αφορά την ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση υπάρχουν συγκεκριμένες πλατφόρμες, που βρίσκονται σε πληροφοριακά συστήματα στο διαδίκτυο, δηλαδή ολοκληρωμένα συστήματα, τα οποία διαθέτουν μεγάλη ποικιλία εργαλείων διαχείρισης μαθημάτων, ενώ δίνουν τη δυνατότητα προσφοράς εκπαιδευτικών προγραμμάτων στους εκπαιδευόμενους, ανεξάρτητα από τους περιορισμούς, οι οποίοι προκύπτουν από την τοποθεσία που βρίσκονται. Μερικές τέτοιες πλατφόρμες ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης είναι η πλατφόρμα του e-Class.

Η πλατφόρμα του e-Class αναπτύχθηκε στη χώρα μας, με κυριότερο σκοπό την υποστήριξη και την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στη διαδικτυακή μορφή μάθησης, κυρίως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η πλατφόρμα αυτή είναι εύκολη στη χρήση της από όλα τα μέλη της ομάδας, δίχως να απαιτεί ειδικές τεχνικές γνώσεις. Επιπρόσθετα,

είναι μια πλατφόρμα που προσαρμόζεται εύκολα σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα, αναβαθμίζεται, αλλά και μπορεί εύκολα να επεκταθεί, ενώ ο εκπαιδευτής αποτελεί τον υπεύθυνο, για τη δημιουργία και διαχείριση όλων των μαθημάτων.

Ειδικότερα, μέσω του e-Class τα μαθήματα που παραδίδονται δύναται να είναι τριών τύπων:

- Κλειστά μαθήματα. Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να πραγματοποιήσει εγγραφή στο μάθημα, αφού έχει δημιουργήσει λογαριασμό και μόνο κατόπιν άδειας του εκπαιδευτή.
- Ανοικτά μαθήματα. Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να έχει ελεύθερη πρόσβαση στο μάθημα, ακόμη και αν δεν διαθέτει λογαριασμό.
- Ανοικτά σε εγγραφή μαθήματα. Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να πραγματοποιήσει εγγραφή στο μάθημα, αφού έχει δημιουργήσει λογαριασμό και έχει ενεργοποιήσει την εγγραφή του στο εκάστοτε μάθημα.

Ο εκπαιδευτής, ο οποίος διαχειρίζεται μια πλατφόρμα e-Class, δημιουργεί όσα μαθήματα θέλει, πραγματοποιεί εγγραφή και διαγραφή των εκπαιδευόμενων και κοινοποιεί το εκπαιδευτικό του υλικό σε όποια μορφή επιθυμεί, για παράδειγμα κείμενα, εικόνες, βίντεο, όπως συμμετέχει στις δραστηριότητες του κάθε μαθήματος. Από την άλλη πλευρά, ο διαχειριστής εποπτεύει και διαχειρίζεται την καλή λειτουργία της πλατφόρμας, βοηθάει και επιλύει τα προβλήματα της πλατφόρμας, βοηθάει στη δημιουργία των λογαριασμών των εκπαιδευτών, διαχειρίζεται τους λογαριασμούς των εκπαιδευόμενων και ενημερώνει τη βάση δεδομένων.

Το Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) αποτελεί ακόμη μια διαδικτυακή πλατφόρμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που ουσιαστικά αποτελεί ένα είδος λογισμικού, το οποίο στοχεύει στη δημιουργία ιστοσελίδων και στην παραγωγή ηλεκτρονικών μαθημάτων. Θεωρείται αρκετά ευέλικτο, επιδέχεται αλλαγές και βελτιώσεις, ενώ χρησιμοποιείται συχνά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακόμη, το Moodle παρέχει την ευκαιρία δημιουργίας ιστοσελίδας διαχείρισης προσωπικών μαθημάτων στον εκπαιδευτή, μέσα από ένα εύχρηστο και λειτουργικό γραφικό περιβάλλον, κάνοντας πιο αποτελεσματική την εκπαιδευτική διαδικασία.

Επιπρόσθετα, σκόπιμο είναι να αναλυθούν τα συστήματα σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης, που επιτρέπουν την ταυτόχρονη αλληλεπίδραση, ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο. Αρχικά, τα προγράμματα τηλεδιάσκεψης υποστήριζαν μονάχα την ζωντανή ανταλλαγή κειμένων, όπως και τη γραπτή συνομιλία ανάμεσα στους χρήστες (Mason, 1998), ενώ στις μέρες μας βασίζονται στις

τεχνολογίες τηλεδιάσκεψης, υποστηρίζουν οπτική και ηχητική επικοινωνία σε πραγματικό χρόνο, ανάμεσα στους χρήστες (Becta, 2003). Η επικοινωνία με την τηλεδιάσκεψη, τόσο η οπτική, όσο και φωνητική, πραγματοποιείται με τον κατάλληλο εξοπλισμό, όπως είναι ο υπολογιστής, το τάμπλετ, η κάμερα, το μικρόφωνο, τα ηχεία, τα ακουστικά κ.α. (Μουζάκης, 2004).

Πιο συγκεκριμένα, στην τηλεδιάσκεψη ο ήχος και η εικόνα διαδοχικά ανταλλάσσονται, μεταξύ του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου (Κεφάλα, Δημητρίου και Χειλάς, 2006). Το εκπαιδευτικό περιβάλλον της τηλεδιάσκεψης αποτελεί και το πλεονέκτημα της, απέναντι στα υπόλοιπα τεχνολογικά μέσα, που χρησιμοποιούνται στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στην Ελλάδα, υπάρχουν χώροι τηλεδιάσκεψης σχεδόν σε όλα τα ανώτατα ιδρύματα, με σκοπό την κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών, όπως για παράδειγμα η τηλεϊατρική.

2.4 Ηλεκτρονική μάθηση- E-Learning

Η έννοια της ηλεκτρονικής Εκμάθησης (e-learning) αναφέρεται σε ένα σύνολο τεχνολογιών, που αλλάζει τη διαδικασία της εκπαίδευσης, διαμέσου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ειδικότερα, η εκπαίδευση μέσω e-learning κάνει πιο εύκολη και βελτιώνει την πρόσβαση στην εκπαίδευση. Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να πληροφορείται για το γνωστικό αντικείμενο που του κινεί το ενδιαφέρον, αλλά και να συμμετέχει σε σεμινάρια που δύναται να προσφέρουν κάποια βεβαίωση, ή πιστοποιητικό στους συμμετέχοντες (Νικητόπουλος, 2004). Ιδιαίτερα για τους ενήλικες εκπαιδευόμενους είναι εξαιρετικά αποτελεσματική η χρήση του e-learning εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Στην εξατομικευμένη διδασκαλία, η διδακτική ύλη υποδιαιρείται σε μικρότερες επιμέρους διδακτικές ενότητες, που παρουσιάζουν συγκεκριμένους στόχους, με πολλούς τρόπους. Οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να εργάζονται πάνω σε ένα θέμα και εξετάζονται σε μικρά διαγωνίσματα, κατά τη διάρκεια της μάθησης (Μαρκασιώτης, 2005). Αυτά τα διαγωνίσματα απαντώνται μόνο σε περιπτώσεις, όπου ο εκπαιδευόμενος είναι έτοιμος να ανταποκριθεί, διαφορετικά μπορεί να τα παραλείψει και έπειτα όταν νιώθει έτοιμος να επανέλθει. Όταν τελειώνει κάθε ενότητα υπάρχει ένα διαγώνισμα, που διαπιστώνει το βαθμό τον οποίο αφομοίωσαν την ύλη, ενώ βαθμολογούνται, ανάλογα με τις σωστές απαντήσεις που έδωσαν. Η διαδικασία

πραγματοποιείται ξανά στο τέλος, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να συγγράψει ένα μικρό γραπτό δοκίμιο, που κρίνει συνολικά την επίδοση του συμμετέχοντα.

Παρόλο που η μέθοδος της e-learning εκπαίδευσης έχει κάποιες ενστάσεις, αναφορικά με τη διδακτική προσέγγιση της, παρουσιάζει κα αρκετά πλεονεκτήματα, όπως:

- η εκπαίδευση επιτυγχάνεται σταδιακά,
- η εκπαίδευση πραγματοποιείται με προσωπική πρωτοβουλία, διαμέσου ενεργητικής διαδικασίας,
- ο ενδιάμεσος έλεγχος κατανόησης του νέου αντικειμένου, διαμέσου διαγωνισμάτων,
- η πρόοδος του εκπαιδευόμενου στηρίζεται σε εμπειρία, την οποία ο ίδιος απέκτησε σε προηγούμενα στάδια του προγράμματος.

Από την άλλη πλευρά, το μεγάλο μειονέκτημα της e-learning εκπαίδευσης είναι η απουσία και υποστήριξη του εκπαιδευτή, ειδικά σε περίπτωση όπου η βαθμολογία προκύπτει μόνο μέσω των διαγωνισμάτων.

Η e-learning εκπαίδευση αρκετά συχνά συναντάται σε οργανισμούς και επιχειρήσεις, καθώς εξασφαλίζει άμεσα και γρήγορα τη νέα γνώση, ανεξάρτητα από την τοποθεσία, τον χώρο και το χρόνο που βρίσκεται ο εργαζόμενος. Με άλλα λόγια, δίνει τη δυνατότητα παροχής εξειδικευμένης γνώσης, όταν ο εργαζόμενος τη χρειάζεται, χωρίς κάτι τέτοιο να σημαίνει πως εκμηδενίζεται ο παραδοσιακός τρόπος της εκπαίδευσης, απλά συνδυάζονται η παραδοσιακή και η e-learning εκπαίδευση, καθώς αποτελούν τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, εστιάζοντας πάντα στις ανάγκες του εκάστοτε εκπαιδευόμενου.

2.5 Κοινωνικά Δίκτυα και εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Με την έννοια κοινωνικά δίκτυα - social media νοούνται οι διαδικτυακές τεχνολογικές πλατφόρμες, που επιτρέπουν:

- δημοσίευση περιεχομένου και πληροφοριών,
- ανάπτυξη επικοινωνιακών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών σχέσεων και δεσμών.

Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στα μέσα - εργαλεία που χρησιμοποιούνται, με στόχο την ενημέρωση και πλοήγηση στο διαδίκτυο, αλλά και την κοινωνική αλληλεπίδραση,

προσφέροντας υψηλή προσβασιμότητα, καθώς και τεχνικές δυνατότητες έκδοσης και δημοσίευσης.

Τα διαδικτυακά περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης συγκεντρώνουν πολλές δυνατότητες επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης και δύναται να αποτελέσουν σε ορισμένες περιπτώσεις, ένα χρήσιμο μέσο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Προσφέρουν δυνατότητες, όπως είναι η ανταλλαγή ιδεών, η συνεργασία παραγωγής κοινού έργου, η έκφραση με τη μορφή πολυτροπικών κειμένων, αλλά και η δυνατότητα επέκτασης του φυσικού χρόνου και χώρου κάθε χρήστη.

Από τα πιο γνωστά μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι το facebook, το οποίο ιδρύθηκε το 2004, ενώ δίνει τη δυνατότητα στον χρήστη να αλληλοεπιδρά με άλλους χρήστες, διευρύνοντας το κοινωνικό του περιβάλλον. Ο κάθε χρήστης μπορεί να διαμορφώσει το προφίλ του, συμπεριλαμβάνοντας αν το επιθυμεί, προσωπικές πληροφορίες, ενδιαφέροντα, απόψεις και σκέψεις, ενώ ο χρήστης μπορεί να επιλέξει αν το προφίλ του θα είναι προσβάσιμο από όλους τους χρήστες του διαδικτύου. Ακόμη, είναι σημαντικό να τονιστεί πως δικαίωμα πρόσβασης έχει κάθε άνθρωπος του πλανήτη πάνω από 13 ετών.

Το facebook μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εκπαιδευτικό εργαλείο, εξαιτίας των προσφερόμενων εύχρηστων και άμεσων δυνατοτήτων του. Διευκολύνει την άτυπη μάθηση, χάρη στον ενεργό ρόλο του στην καθημερινότητα των χρηστών. Γενικά, όλα τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως παιδαγωγικά εργαλεία, γιατί από την χρήση τους ενισχύεται η επικοινωνία, ο γραπτός λόγος, η σκέψη και καλλιεργείται και η κριτική σκέψη. Οι χρήστες τους μπορούν να τα χρησιμοποιούν για επικοινωνιακούς λόγους, αλλά και για ανταλλαγή πληροφοριών και συνεργασία. Οι κύριοι παράμετροι που καθιστούν το facebook εκπαιδευτικό εργαλείο είναι:

1. Διευκόλυνση της επικοινωνίας ανάμεσα στους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους και άμεση ενημέρωση των χρηστών για τροποποιήσεις, αναφορικά με την εκπαιδευτική διεργασία, αφού οι περισσότεροι χρήστες είναι συνδεδεμένοι συνεχώς.
2. Δημιουργία ομάδων συνεργασίας κοινών ενδιαφερόντων, στόχων και σκοπών, ομάδων κοινών ειδικοτήτων των εκπαιδευόμενων, όπου επιτρέπεται η ανταλλαγή ιδεών, απόψεων και σχεδίων.
3. Ανταλλαγή εκπαιδευτικού υλικού, που εμπλουτίζει και προάγει τη νέα γνώση (φωτογραφίες, βίντεο, έγγραφα, διαδικτυακοί τόποι κ.α.).

Επομένως, το facebook διευκολύνει τη μάθηση και ειδικά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αφού πλέον υπάρχει ενεργώς συμμετοχή πολλών χρηστών. Όμως, η αλόγιστη χρήση του ενέχει και κινδύνους, όπως συμβαίνει και σε όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

2.6 Μαζικά Ελεύθερα Διαδικτυακά Μαθήματα (MOOC)

Με τον όρο «Μαζικά Ελεύθερα Διαδικτυακά Μαθήματα» - MOOC (massive open online courses), νοούνται τα διαδικτυακά μαθήματα, που έχουν στόχο τη μαζική συμμετοχή και ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση διαμέσου διαδικτύου. Αρχικά, σαν έννοια εμφανίστηκε στον τομέα της εκπαίδευσης κατά το έτος 2008, στη διάρκεια μιας συνομιλίας των καθηγητών πανεπιστημίου του Καναδά και ειδικότερα του George Siemens και του David Cormier. Για τη συμμετοχή και την παρακολούθηση αυτών των μαθημάτων απαιτείται η κατοχή ηλεκτρονικού υπολογιστή και η σύνδεση στο διαδίκτυο, από την πλευρά του συμμετέχοντα. Διαφέρει από τα υπόλοιπα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά προγράμματα, εξαιτίας της δωρεάν και μαζικής παροχής τους. Παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τη δια ζώσης εκπαίδευση, όπως είναι η μελέτη, οι εργασίες, τα πλήρη χρονοδιαγράμματα, οι συζητήσεις, καθώς και η αξιολόγηση.

Η εκπαίδευση μέσω των MOOCs δίνει τη δυνατότητα προσαρμογής στη διαδικασία της μάθησης στον εκπαιδευόμενο, ανάλογα με το χρόνο και τις ανάγκες του. Επιπλέον, του δίνει τη δυνατότητα διακοπής της εκπαίδευσής του, δίχως επιπτώσεις. Η διδασκαλία πραγματοποιείται μέσω βιντεο-διαλέξεων, ερωτήσεων και προγραμματισμένων εργασιών, όπου οι συμμετέχοντες δύναται να αλληλοεπιδρούν με τους υπόλοιπους εκπαιδευόμενους, αλλά και με τον εκπαιδευτή, διαμέσου των διαδικτυακών ομάδων συζητήσεων. Στην περίπτωση των MOOCs εφαρμόζεται η αξιολόγηση, μέσα από δυο τρόπους:

- αυτόματη βαθμολόγηση ερωτήσεων κλειστού τύπου με πολλαπλές, αλλά και απεριόριστες προσπάθειες,
- αξιολόγηση των εργασιών των συμμετεχόντων, από άλλους συμμετέχοντες.

Όμως είναι αρκετές οι περιπτώσεις που χρησιμοποιείται ο συνδυασμός και των δύο παραπάνω τρόπων αξιολόγησης, ισχύοντας κανονικά τα προβλήματα διαχείρισης και αυστηρότητας και των δυο μεθόδων αξιολόγησης χωριστά (Παπαδάκης, & Καλογιαννάκης, 2013).

Από την άλλη πλευρά, στη διαδικτυακή εκπαίδευση παρουσιάζεται μια υποβάθμιση του ρόλου του εκπαιδευτή, αφού η διαδικασία πραγματοποιείται αυτόνομα από τον εκπαιδευόμενο. Όπως δεν παύει να ενισχύεται η αυτονομία, χωρίς αυτό να σημαίνει την απομόνωση, ή τον ατομικισμό, πράγμα το οποίο αποφεύγεται μέσω της προώθησης συμμετοχής σε συζητήσεις και συναντήσεις των ενήλικων συμμετεχόντων. Βασικό κριτήριο επιλογής για τους συμμετέχοντες αποτελεί το γνωστικό αντικείμενο και η ύλη, αλλά ο ρόλος του κάθε εκπαιδευτή, όπως και των βοηθών του εξακολουθεί να είναι πολύ σημαντικός, αφού καλείται να διατηρήσει τους εκπαιδευόμενους στην διαδικτυακή διδασκαλία.

Στη διαδικτυακή εκπαίδευση μέσω των MOOCs παρουσιάζονται κάποια ηθικά ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την αξιολόγηση των συμμετεχόντων, καθώς συνήθως δεν απαιτείται κάποιους είδους πιστοποίησης της ταυτότητας, με αποτέλεσμα να είναι περιορισμένοι οι τρόποι της πρόληψης και της αποφυγής αντιγραφής. Παρόλα αυτά, προβλήματα αντιγραφής υπάρχουν και στις υπόλοιπες μορφές διδασκαλίας.

2.7 Φορείς - ιδρύματα εφαρμογής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Αρκετοί είναι οι φορείς παροχής εκπαίδευσης και προγραμμάτων επιμόρφωσης και κατάρτισης, οι οποίοι κατά καιρούς υιοθετούν τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως είναι για παράδειγμα τα ανοικτά πανεπιστήμια, αλλά και τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ). Επιπλέον, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρησιμοποιείται για επιμόρφωση και κατάρτιση των εργαζομένων αρκετών ιδρυμάτων, αλλά και δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών. Οι φορείς παροχής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι δυνατόν να ενταχθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ανοικτά πανεπιστήμια,
- Πανεπιστήμια, που παρέχουν εξ αποστάσεως εκπαίδευση, παράλληλα με τις συμβατικές σπουδές,
- κρατικούς οργανισμούς εξ αποστάσεως εκπαίδευσης,
- ιδιωτικούς φορείς, οι οποίοι βασίζονται κυρίως σε προγράμματα κατάρτισης, μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Keegan, 2001).

Τα Ανοικτά Πανεπιστήμια απευθύνονται σε ένα μεγάλο φάσμα σπουδαστών, κάθε ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου και προσφέρουν προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, από προπτυχιακό επίπεδο, έως διδακτορικό δίπλωμα. Στα ανοικτά πανεπιστήμια, η εκπαιδευτική διαδικασία στηρίζεται στη μελέτη του εκπαιδευτικού

υλικού, που αποστέλλεται στον ιδιωτικό χώρο του εκπαιδευόμενου, μέσω συμβατικών (αλληλογραφία), αλλά και σύγχρονων τεχνολογικών μέσων, καθώς και υπηρεσιών διαδικτύου. Στην Ελλάδα, το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) λειτουργεί από το 1998 και έχει προσδώσει μια νέα διάσταση στην εκπαίδευσή, αφού έχει εισαγάγει την επιμόρφωση αποκλειστικά και μόνο, με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Lionarakis, 1998).

Από την άλλη πλευρά, στο χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, αρκετοί είναι οι δημόσιοι και οι ιδιωτικοί φορείς, οι οποίοι προσφέρουν προγράμματα κατάρτισης, που πραγματοποιούνται με χρήση τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.). Αυτή η νέα τάση οφείλεται κυρίως στη ραγδαία ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών, αλλά και των δυνατοτήτων Τ.Π.Ε. - Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας, που στοχεύουν στην οργάνωση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, βασιζόμενη στη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Αρκετά είναι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα οποία συμμετέχουν σε προγράμματα ανοικτής και δια βίου εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως είναι για παράδειγμα το Πανεπιστήμιο Αθηνών μέσω του ΚΔΒΜ, στο οποίο παραδίδονται προγράμματα συμπληρωματικής εκπαίδευσης, με καινοτόμες μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, πολλών εκπαιδευτικών αντικειμένων. Τα προγράμματα αυτά χορηγούν πιστοποιητικά εξειδίκευσης και επιμόρφωσης, ενώ η παρακολούθηση πραγματοποιείται διαδικτυακά, χωρίς να είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία, διαμέσου απλού εκπαιδευτικού λογισμικού. Παρόμοια είναι και τα προγράμματα επιμόρφωσης που παρέχονται από τους δήμους της χώρας, δηλαδή τα ΚΔΒΜ1 και ΚΔΒΜ2, αλλά και αυτά που παρέχονται από τη Σιβιτανίδειο Σχολή, όπως το ΚΔΒΜ2, αλλά και άλλα ιδιωτικών φορέων, όπως αυτά τα οποία ανήκουν στο Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης και εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς.

2.8 Ανακεφαλαίωση

Συμπερασματικά, από την ανάλυση του κεφαλαίου που προηγήθηκε, διαπιστώνεται πως οι δυνατότητες των νέων τεχνολογιών δίνουν μια σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη και στην εξέλιξη των προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αναφορικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ο σχεδιασμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας ακολουθεί παρόμοιες αρχές, με αυτές των σύγχρονων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προωθώντας την ενεργό συμμετοχή και την αλληλεπίδραση των

συμμετεχόντων, με σκοπό την απόκτηση νέας γνώσης. Στην Ελλάδα, έχει πλέον διευρυνθεί ένα ισχυρό δίκτυο προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το οποίο στοχεύει στη διευκόλυνση των εκπαιδευόμενων, προς κατάκτηση νέων γνώσεων, ικανοτήτων, και δεξιοτήτων, αλλά και η ελεύθερη διαμόρφωση απόψεων και στάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

3.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικά τα περιγραφικά στοιχεία των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία. Τα στοιχεία συλλέχτηκαν στην Αθήνα τον μήνα Αύγουστο του 2021 με τη χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, το οποίο κατασκευάστηκε μέσω της εφαρμογής του google forms, με στόχο να ερευνηθεί η σχέση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης με την πρόσβαση των πολιτών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τα στοιχεία τα οποία συλλέχτηκαν, καταχωρήθηκαν στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Τα ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια (Παράρτημα) απευθύνονται σε πολίτες, αναφορικά με τις απόψεις τους σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα γενικά, αλλά και με τις απόψεις τους σχετικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα. Κατά την συλλογή των δεδομένων, συγκεντρώθηκαν 356 ερωτηματολόγια.

3.2 Μέθοδος της δειγματοληψίας

Δειγματοληψία είναι η συλλογή δεδομένων από ένα δείγμα, δηλαδή ένα μέρος των ατόμων ενός πληθυσμού. Η δειγματοληπτική μέθοδος που εφαρμόζεται σε μια έρευνα αποτελεί την βάση αξιοπιστίας που θα παρουσιάσουν τα τελικά αποτελέσματα. Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι κατασκευής δείγματος. Ανεξάρτητα από τη μέθοδο που θα ακολουθηθεί, ο επιδιωκόμενος αντικειμενικός στόχος είναι η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος. Η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος εξαρτάται κυρίως από:

- το πλαίσιο του δείγματος,
- το μέγεθος του δείγματος και
- το σχεδιασμό της διαδικασίας συλλογής δεδομένων.

Υπάρχουν αρκετοί μέθοδοι δειγματοληψίας, που διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες, η κάθε μία από τις οποίες διαιρείται σε υποκατηγορίες.

- Τυχαία δειγματοληψία (Probability /Random Sampling) (απλή και σύνθετη).

- Μη τυχαία δειγματοληψία (Nonprobability Sampling) (ευκολίας, κρίσεως και αναλογική).

Ειδικότερα, για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης μελέτης χρησιμοποιήθηκε η απλή τυχαία δειγματοληψία, που αποτελεί την πιο γνωστή μέθοδο για την επιλογή αντιπροσωπευτικού δείγματος. Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της μεθόδου αυτής είναι πως κάθε μονάδα πληθυσμού παρουσιάζει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί στο δείγμα. Η απλή τυχαία δειγματοληψία οδηγεί σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του υπό μελέτη πληθυσμού. Η συλλογή των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε στη περιοχή των Αθηνών, ενώ διανεμήθηκαν σε πολίτες, ώστε να διαπιστωθεί η ύπαρξη η μη σχέσης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με την πρόσβαση των πολιτών στο εκπαιδευτικό σύστημα.

3.3 Μέγεθος του δείγματος

Πληθυσμός είναι το σύνολο των υπό μελέτη στοιχείων. Τις περισσότερες φορές, οι πληθυσμοί που μελετώνται είναι αρκετά μεγάλοι, ώστε να μελετηθούν σε όλο τους το εύρος και ειδικά όταν οι πόροι είναι περιορισμένοι. Για τους λόγους αυτούς επιλέγεται από τον ερευνητή ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα προς ανάλυση. Στην περίπτωση της συγκεκριμένης έρευνας, με στόχο την επιλογή ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος, επιλέχθηκαν τυχαία 356 πολίτες της ελληνικής πρωτεύουσας. Από τους πολίτες που συμμετείχαν οι 288 είναι γυναίκες, ενώ οι 68 είναι άντρες. Το 45,8% έχει ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ το 39,9% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Τέλος, σκόπιμο είναι να αναφερθεί πως δεν υπήρξε κάποια ιδιαίτερη δυσκολία στη συλλογή των ερωτηματολογίων, καθώς όλοι ήταν πρόθυμοι να συμμετάσχουν στην έρευνα.

3.4 Ανάλυση του ερωτηματολογίου της έρευνας

Τα ερωτηματολόγια της μελέτης (Παράρτημα) αποτελούνται από τέσσερις ενότητες, όπως αναλύονται παρακάτω:

1. Δημογραφικά στοιχεία,
2. Εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα,
3. Απόψεις πολιτών σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα,

4. Απόψεις πολιτών σχετικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

3.4.1 Δημογραφικά στοιχεία

Στην πρώτη κατηγορία του ερωτηματολογίου που αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, το 80,9% είναι γυναίκες, ενώ το 19,1% άντρες (Πίνακας 3.1, Διάγραμμα 3.1). Αναφορικά με την ηλικία, το 28,9% των πολιτών είναι μεταξύ 40 και 49 ετών, το 22,5% είναι από 30 έως 39 ετών, το 16,9% από 30 έως 34 χρονών, το 11,8% ανήκει στην κατηγορία μεταξύ 25 και 29 ετών, ενώ το 10,4% είναι από 50 ετών και άνω και το 9,6% είναι έως 24 ετών (Πίνακας 3.2, Διάγραμμα 3.2).

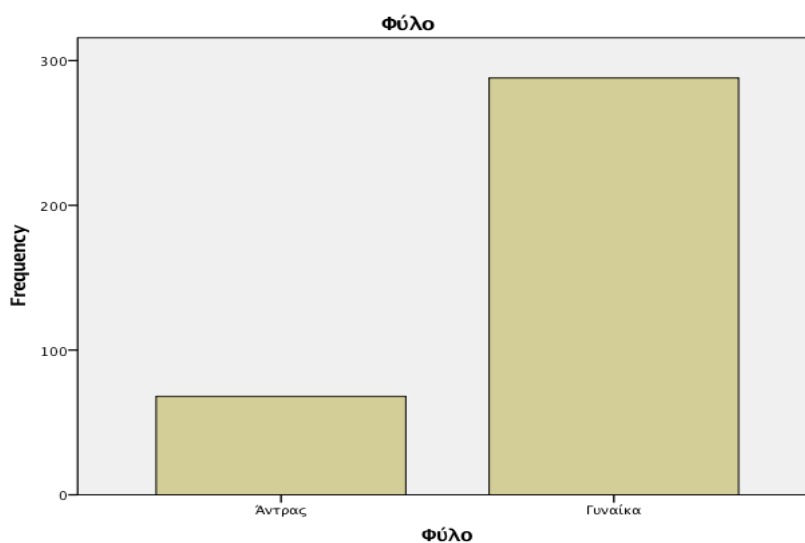
Πίνακας 3.1

Φύλο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άντρας	68	19,1	19,1	19,1
Γυναίκα	288	80,9	80,9	100,0
Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.1

Φύλο

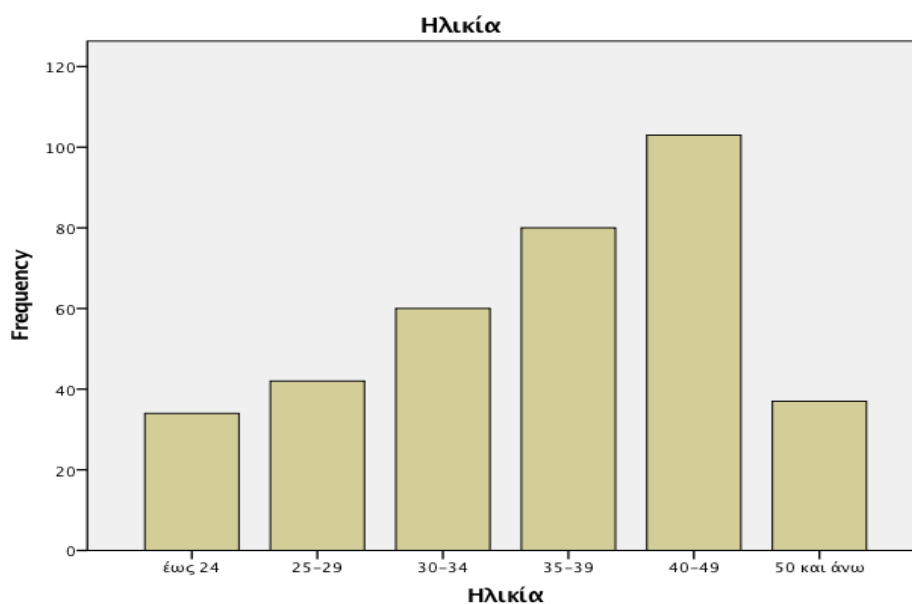
Πίνακας 3.2

Ηλικία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid έως 24	34	9,6	9,6	9,6
25-29	42	11,8	11,8	21,3
30-34	60	16,9	16,9	38,2
35-39	80	22,5	22,5	60,7
40-49	103	28,9	28,9	89,6
50 και άνω	37	10,4	10,4	100,0
Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.2

Ηλικία

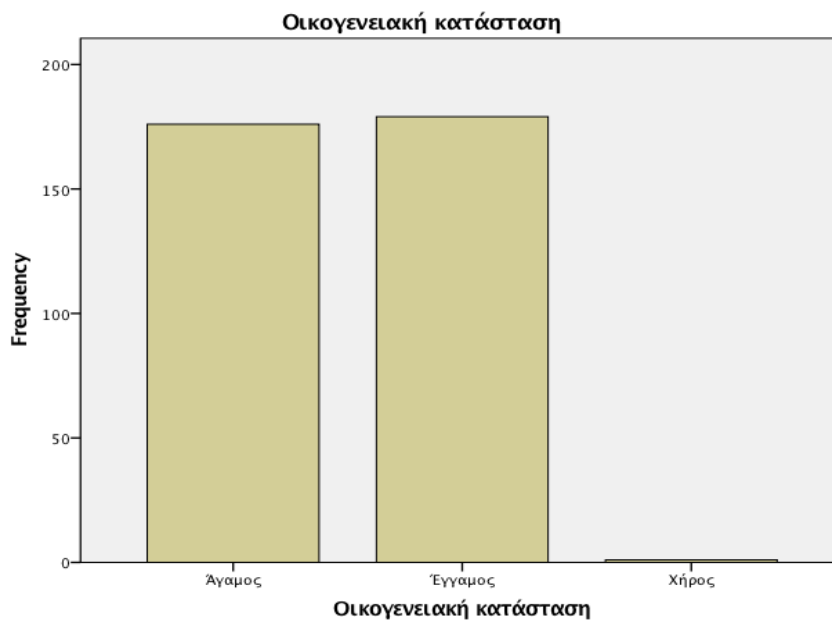

Στη συνέχεια, κλήθηκαν οι συμμετέχοντες να απαντήσουν αναφορικά με την οικογενειακή τους κατάσταση. Ως εκ τούτου το 50,3% του συνόλου των ερωτηθέντων απάντησε πως είναι παντρεμένο, το 49,4% άγαμο, ενώ το 0,3% χήρο (Πίνακας 3.3, Διάγραμμα 3.3). Κατόπιν, το 45,8% του συνόλου των συμμετεχόντων είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 38,2% κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο, το 11,5% είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ το 4,5% έχει διδακτορικό τίτλο (Πίνακας 3.4, Διάγραμμα 3.4).

Πίνακας 3.3
Οικογενειακή Κατάσταση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Άγαμος	176	49,4	49,4	49,4
	Έγγαμος	179	50,3	50,3	99,7
	Χήρος	1	,3	,3	100,0
	Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.3
Οικογενειακή Κατάσταση

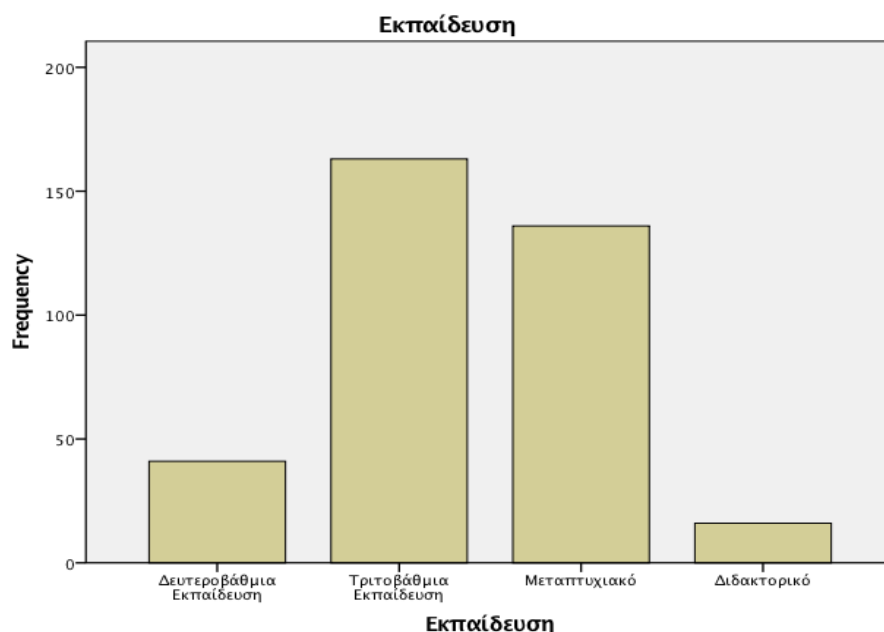

Πίνακας 3.4
Εκπαίδευση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	41	11,5	11,5	11,5
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	163	45,8	45,8	57,3
	Μεταπτυχιακό	136	38,2	38,2	95,5
	Διδακτορικό	16	4,5	4,5	100,0
	Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.4

Εκπαίδευση

Όσον αφορά, το επάγγελμα που έχουν οι συμμετέχοντες στην παρούσα μελέτη το 39,9% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 27% είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 16% άνεργοι, το 10,4% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, ενώ μόλις το 6,7% είναι φοιτητές (Πίνακας 3.5, Διάγραμμα 3.5). Το 44,7% έχει μηνιαίο ατομικό εισόδημα μεταξύ 501 και 1000 ευρώ, το 28,1% έχει εισόδημα από 1001 έως 1500 ευρώ, το 22,8% μεταξύ 0 και 500 ευρώ, ενώ μόλις το 4,5% έχει μηνιαίο ατομικό εισόδημα από 2001 ευρώ και άνω (Πίνακας 3.6, Διάγραμμα 3.6).

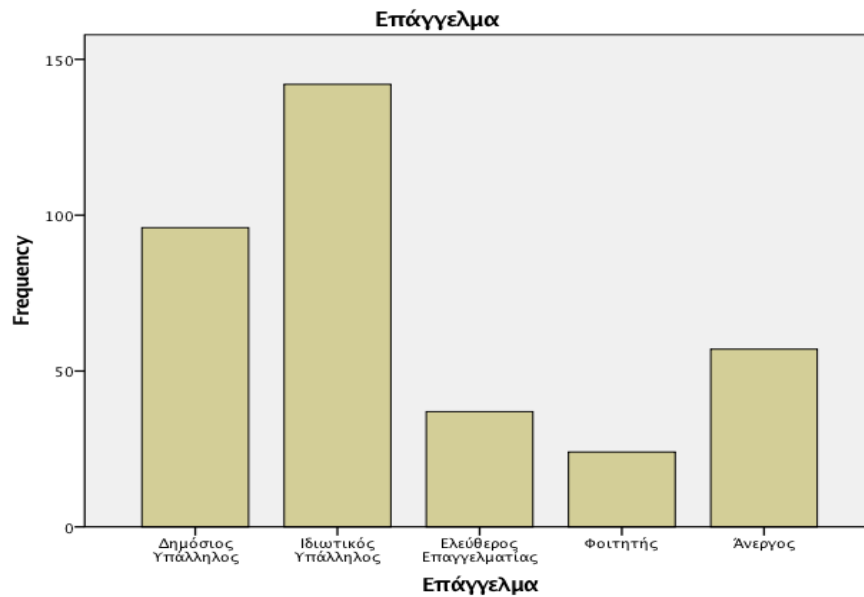
Πίνακας 3.5

Επάγγελμα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Δημόσιος Υπάλληλος	96	27,0	27,0	27,0
Ιδιωτικός Υπάλληλος	142	39,9	39,9	66,9
Ελεύθερος Επαγγελματίας	37	10,4	10,4	77,2
Φοιτητής	24	6,7	6,7	84,0
Άνεργος	57	16,0	16,0	100,0
Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.5

Επάγγελμα

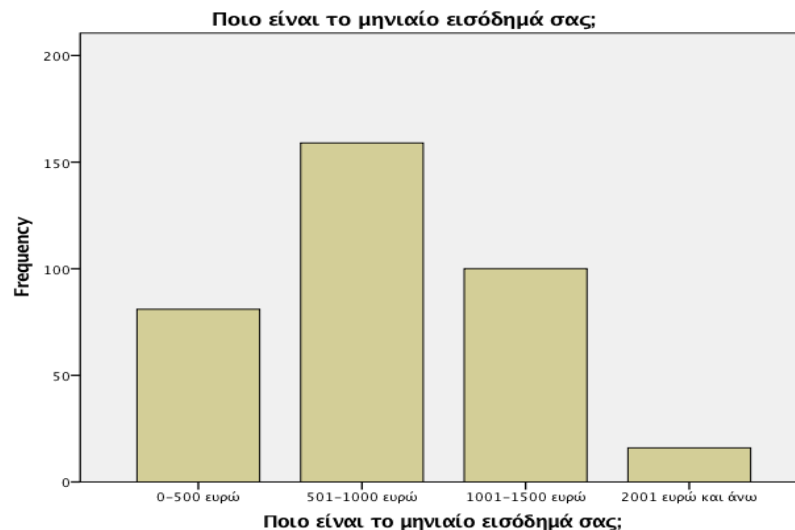
Πίνακας 3.6

Εισόδημα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0-500 ευρώ	81	22,8	22,8	22,8
501-1000 ευρώ	159	44,7	44,7	67,4
1001-1500 ευρώ	100	28,1	28,1	95,5
2001 ευρώ και άνω	16	4,5	4,5	100,0
Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.6

Εισόδημα

Όσον αφορά την ερώτηση σχετικά με το επίπεδο γνώσης ηλεκτρονικών υπολογιστών (Η/Υ) που έχουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, το 58,1% απάντησε πως έχει πολύ καλή γνώση, το 33,1% καλή γνώση, το 8,1% μέτρια, ενώ το 0,6% δεν έχει καθόλου γνώση Η/Υ (Πίνακας 3.7, Διάγραμμα 3.7). Έπειτα, αναφορικά με την εμπειρία χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών (Η/Υ), το 72,2% έχει εμπειρία από 9 έτη και άνω, το 11,2% μεταξύ 6 και 8 έτη, το 9,6% έχει εμπειρία από 0 έως 2 έτη, ενώ το 7% μεταξύ 3 και 5 έτη (Πίνακας 3.8, Διάγραμμα 3.8).

Πίνακας 3.7

Γνώση Η/Υ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	207	58,1	58,1	58,1
	ΚΑΛΗ	118	33,1	33,1	91,3
	ΜΕΤΡΙΑ	29	8,1	8,1	99,4
	ΚΑΘΟΛΟΥ	2	,6	,6	100,0
	Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.7

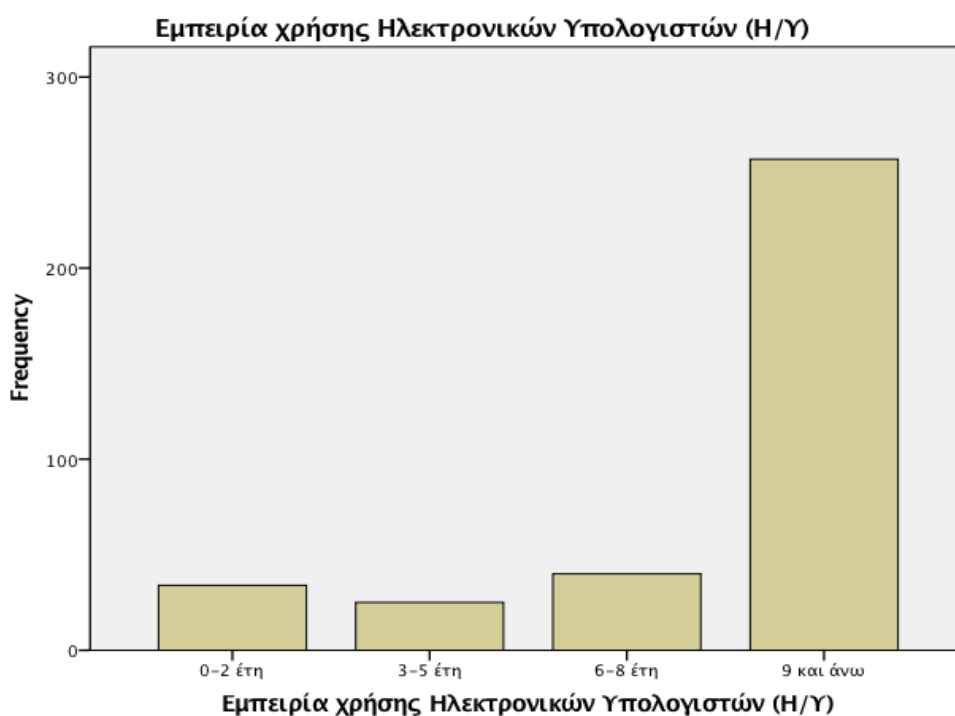
Γνώση Η/Υ

Πίνακας 3.8
Εμπειρία Χρήσης Η/Υ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-2 έτη	34	9,6	9,6	9,6
	3-5 έτη	25	7,0	7,0	16,6
	6-8 έτη	40	11,2	11,2	27,8
	9 και άνω	257	72,2	72,2	100,0
	Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.8
Εμπειρία Χρήσης Η/Υ

3.4.2 Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση στην Ελλάδα

Στη δεύτερη κατηγορία του ερωτηματολογίου, που σχετίζεται με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, αναφορικά με την εμπειρία στη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης / παρακολούθηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης των ερωτηθέντων, το 38,5% απάντησε πως έχει μεγάλη εμπειρία, το 30,9% περιορισμένη, το 18,3% πολύ μεγάλη εμπειρία, ενώ μόλις το 12,4% απάντησε πως έχει ανύπαρκτη ή στοιχειώδη εμπειρία στη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. (Πίνακας 3.9, Διάγραμμα 3.9). Κατόπιν, το 52,2% των συμμετεχόντων απάντησε θετικά στην ερώτηση για το αν είχε

κάποια κατάρτιση μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια (βάθος 5 ετίας) στον εργασιακό του χώρο, ενώ το 47,8% απάντησε αρνητικά (Πίνακας 3.10).

Πίνακας 3.9

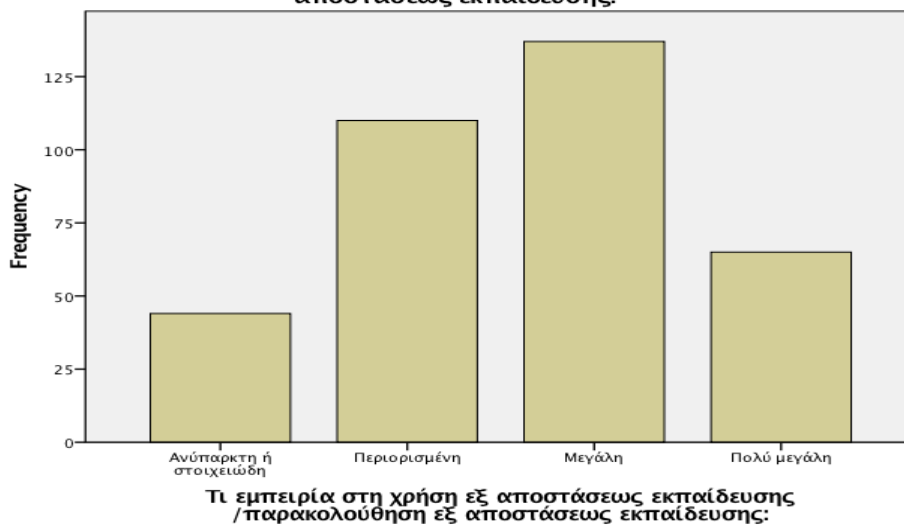
Εμπειρία Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ανύπαρκτη ή στοιχειώδη	44	12,4	12,4	12,4
Περιορισμένη	110	30,9	30,9	43,3
Μεγάλη	137	38,5	38,5	81,7
Πολύ μεγάλη	65	18,3	18,3	100,0
Total	356	100,0	100,0	

Διάγραμμα 3.9

Εμπειρία Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Τι εμπειρία στη χρήση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης / παρακολούθηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης:

Πίνακας 3.10

Κατάρτιση στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	186	52,2	52,2	52,2
Όχι	170	47,8	47,8	100,0
Total	356	100,0	100,0	

Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν αν προτιμούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στον εργασιακό τους χώρο, με αποτέλεσμα το 55,1% να

απαντήσει αρνητικά, ενώ το 44,9% απάντησε καταφατικά (Πίνακας 3.11). Από αυτούς που απάντησαν πως επιθυμούν τη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εργασιακό τους χώρο, το 36,5% δήλωσε πως θέλει να συμβαίνει 1 φορά την εβδομάδα, το 19,6% 1 φορά το μήνα, το 15,9% 3 φορές την εβδομάδα, το 15,3% 2 φορές το μήνα ενώ το 12,7% συνεχώς (Πίνακας 3.12, Διάγραμμα 3.10).

Πίνακας 3.11

Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	160	44,9	44,9	44,9
Όχι	196	55,1	55,1	100,0
Total	356	100,0	100,0	

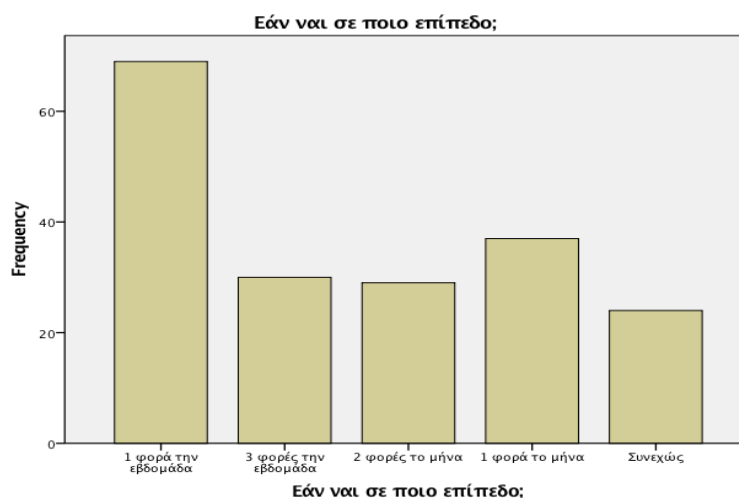
Πίνακας 3.12

Συχνότητα Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 φορά την εβδομάδα	69	19,4	36,5	36,5
3 φορές την εβδομάδα	30	8,4	15,9	52,4
2 φορές το μήνα	29	8,1	15,3	67,7
1 φορά το μήνα	37	10,4	19,6	87,3
Συνεχώς	24	6,7	12,7	100,0
Total	189	53,1	100,0	
Missing 999	167	46,9		
Total	356	100,0		

Διάγραμμα 3.10

Συχνότητα Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία

Από την άλλη πλευρά, από αυτούς που απάντησαν πως δεν επιθυμούν τη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εργασιακό τους χώρο, το 86,9% απάντησε πως αυτό

οφείλεται στο γεγονός πως προτιμάει τη δια ζώσης εκπαίδευση, το 6,9% απάντησε πως αυτό οφείλεται, τόσο στην έλλειψη γνώσεων τεχνολογίας, αλλά και το 6,2% σε οικονομικά κριτήρια (Πίνακας 3.13). Τέλος, όσον αφορά την ερώτηση για το ποια είναι η μέθοδος που θεωρούν οι συμμετέχοντες στην έρευνα πως είναι καλύτερη, το 78,1% δήλωσε πως θεωρεί καλύτερη τη δια ζώσης εκπαίδευση, το 14,6% προτιμάει την εξ αποστάσεως σύγχρονα, το 6,2% την εξ αποστάσεως ασύγχρονα, ενώ μόλις το 1,1% δεν προτιμάει καμία από τις προηγούμενες (Πίνακας 3.14).

Πίνακας 3.13

Λόγοι μη Χρήσης Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εργασία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Γνώσεις τεχνολογίας	18	5,1	6,9	6,9
Οικονομικά κριτήρια	16	4,5	6,2	13,1
Προτιμώ τη δια ζώσης εκπαίδευση	225	63,2	86,9	100,0
Total	259	72,8	100,0	
Missing	999	97	27,2	
Total	356	100,0		

Πίνακας 3.14

Καλύτερη Μέθοδος

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Δια ζώσης	278	78,1	78,1	78,1
Εξ' αποστάσεως, σύγχρονα	52	14,6	14,6	92,7
Εξ' αποστάσεως, ασύγχρονα	22	6,2	6,2	98,9
Καμία	4	1,1	1,1	100,0
Total	356	100,0	100,0	

3.4.3 Απόψεις για Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Ελλάδα

Στην τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου, η οποία αφορά τις απόψεις των πολιτών αναφορικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, οι συμμετέχοντες αρχικά κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν θεωρούν τη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης πολύ σημαντική. Ως εκ τούτου, το 35,7% δηλώνει ουδέτερο, το 25,3% συμφωνεί, το 18,3% συμφωνεί απόλυτα, το 14,9% διαφωνεί, ενώ το 5,9% διαφωνεί απόλυτα. Έπειτα, το 36,5% διαφωνεί πως η πλειοψηφία των ανθρώπων είναι εξοικειωμένοι/ες με χρήση

των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) στην εκπαιδευτική διαδικασία, το 33,4% είναι ουδέτερο, το 18,8% συμφωνεί με αυτό το γεγονός, ενώ το 5,6%, τόσο διαφωνεί απόλυτα, αλλά και συμφωνεί απόλυτα. Στη συνέχεια, αναφορικά με το βαθμό συμφωνίας με το γεγονός πως τα μαθήματα/επιμόρφωση με τη χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες, το 36% συμφωνεί το 29,2% είναι ουδέτερο, το 25,8% συμφωνεί απόλυτα, το 6,2% διαφωνεί και μόλις το 2,8% διαφωνεί απόλυτα.

Πίνακας 3.15

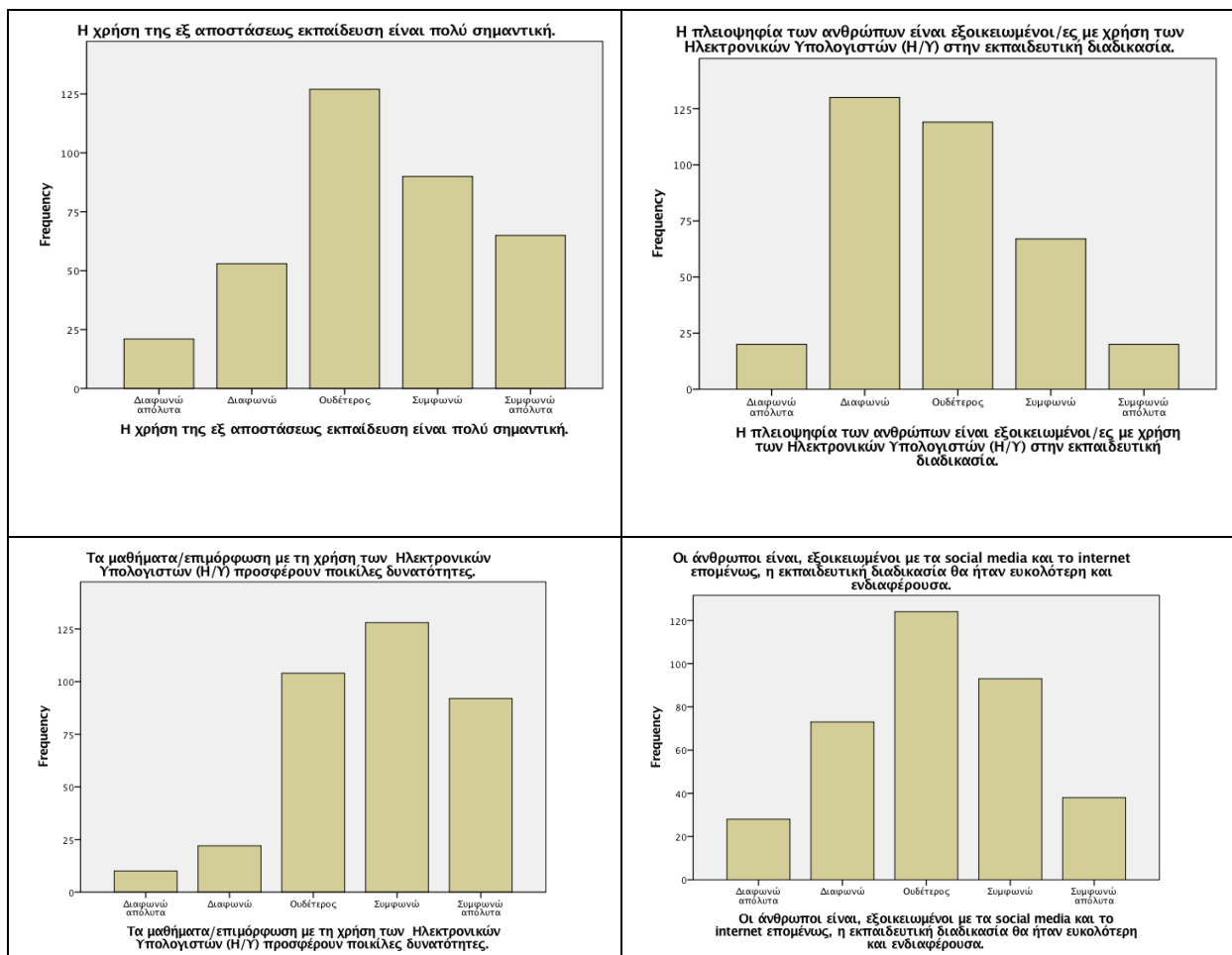
Απόψεις πολιτών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα

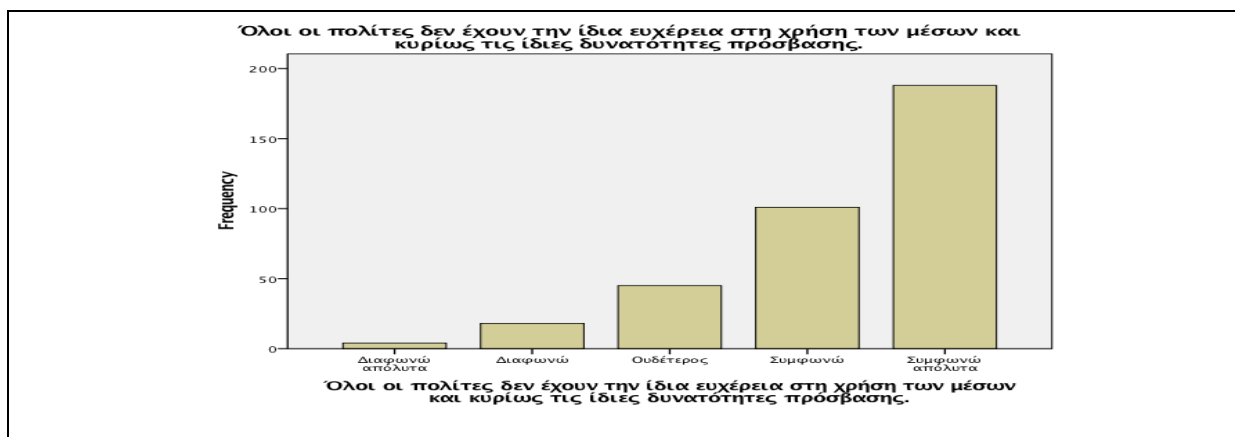
Η χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική.					Η πλειοψηφία των ανθρώπων είναι εξοικειωμένοι/ες με χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) στην εκπαιδευτική διαδικασία.						
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	21	5,9	5,9	5,9	Valid	Διαφωνώ απόλυτα	20	5,6	5,6	5,6
	Διαφωνώ	53	14,9	14,9	20,8		Διαφωνώ	130	36,5	36,5	42,1
	Ουδέτερος	127	35,7	35,7	56,5		Ουδέτερος	119	33,4	33,4	75,6
	Συμφωνώ	90	25,3	25,3	81,7		Συμφωνώ	67	18,8	18,8	94,4
	Συμφωνώ απόλυτα	65	18,3	18,3	100,0		Συμφωνώ απόλυτα	20	5,6	5,6	100,0
	Total	356	100,0	100,0			Total	356	100,0	100,0	
Τα μαθήματα/επιμόρφωση με τη χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες.					Οι άνθρωποι είναι, εξοικειωμένοι με τα social media και το internet επομένως, η εκπαιδευτική διαδικασία θα ήταν ευκολότερη και ενδιαφέρουσα.						
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	10	2,8	2,8	2,8	Valid	Διαφωνώ απόλυτα	28	7,9	7,9	7,9
	Διαφωνώ	22	6,2	6,2	9,0		Διαφωνώ	73	20,5	20,5	28,4
	Ουδέτερος	104	29,2	29,2	38,2		Ουδέτερος	124	34,8	34,8	63,2
	Συμφωνώ	128	36,0	36,0	74,2		Συμφωνώ	93	26,1	26,1	89,3
	Συμφωνώ απόλυτα	92	25,8	25,8	100,0		Συμφωνώ απόλυτα	38	10,7	10,7	100,0
	Total	356	100,0	100,0			Total	356	100,0	100,0	
Όλοι οι πολίτες δεν έχουν την ίδια ευχέρεια στη χρήση των μέσων και κυρίως τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης.											
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent						
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	4	1,1	1,1	1,1						
	Διαφωνώ	18	5,1	5,1	6,2						
	Ουδέτερος	45	12,6	12,6	18,8						
	Συμφωνώ	101	28,4	28,4	47,2						
	Συμφωνώ απόλυτα	188	52,8	52,8	100,0						
	Total	356	100,0	100,0							

Το 34,8% του συνόλου των ερωτηθέντων δήλωσε ουδέτερο με το γεγονός πως οι άνθρωποι είναι, εξοικειωμένοι με τα social media και το internet επομένως, η εκπαιδευτική διαδικασία θα ήταν ευκολότερη και ενδιαφέρουσα, το 26,1% συμφώνησε, το 20,5% διαφώνησε, το 10,7% συμφώνησε απόλυτα, ενώ το 7,9% διαφώνησε απόλυτα. Τέλος, όσον αφορά τη συμφωνία με το γεγονός πως όλοι οι πολίτες δεν έχουν την ίδια ευχέρεια στη χρήση των μέσων και κυρίως τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης, το 52,8% συμφωνεί απόλυτα, το 28,4% συμφωνεί, το 12,6% είναι ουδέτερο, το 5,1% διαφωνεί, ενώ το 1,1% διαφωνεί απόλυτα (Πίνακας 3.15, Διάγραμμα 3.11).

Διάγραμμα 3.11

Απόψεις πολιτών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα

3.4.4 Απόψεις για Ένταξη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευσης στο Εκπαιδευτικό Σύστημα

Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου, που σχετίζεται με τις απόψεις των πολιτών αναφορικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα, οι συμμετέχοντες αρχικά κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν θεωρούν πως στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προβλέπεται ευρεία χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Επομένως, το 41% δηλώνει ουδέτερο, το 24,7% συμφωνεί, το 18% διαφωνεί, το 9,3% συμφωνεί απόλυτα, ενώ μόλις το 7% διαφωνεί απόλυτα. Έπειτα, το 32% συμφωνεί πως η ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να συμβάλει στην εξοικονόμηση πόρων, το 28,7% είναι ουδέτερο, το 15,7% συμφωνεί απόλυτα, το 12,6% διαφωνεί, ενώ το 11% διαφωνεί απόλυτα.

Στη συνέχεια, όσον αφορά το επίπεδο συμφωνίας για το αν είναι σημαντική η συχνή επιμόρφωση σε θέματα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), το 44,4% συμφωνεί απόλυτα, το 39% συμφωνεί, το 11,8% δηλώνει πως είναι ουδέτερο, ενώ το 4,2% διαφωνεί και το 0,6% διαφωνεί απόλυτα. Το 36% του συνόλου των ερωτηθέντων διαφωνεί πως οι υφιστάμενες δομές υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου υποστηρίζουν πλήρως τις σχολικές μονάδες σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το 28,4% διαφωνεί απόλυτα, το 25% είναι ουδέτερο, το 7,9% συμφωνεί και μόλις το 2,8% συμφωνεί απόλυτα. Τέλος, όσον αφορά τη συμφωνία με το γεγονός πως η πολιτεία παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες διαρκούς επιμόρφωσης σε θέματα ΤΠΕ και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το 41,3% διαφωνεί, το 25% διαφωνεί απόλυτα, το 23,6%

είναι ουδέτερο, το 8,4% συμφωνεί, ενώ το 1,7% συμφωνεί απόλυτα (Πίνακας 3.16, Διάγραμμα 3.12).

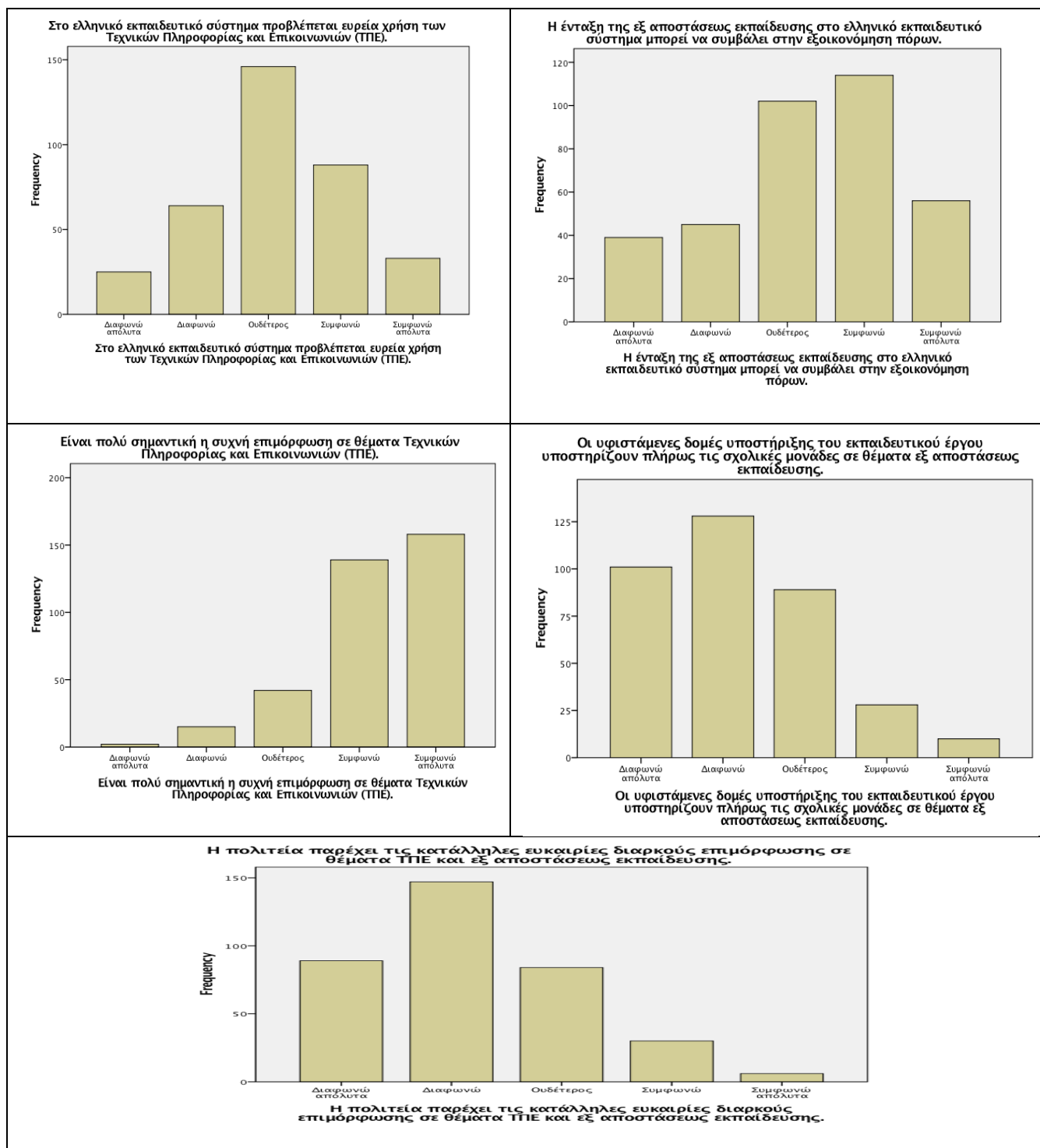
Πίνακας 3.16

Απόψεις πολιτών για την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προβλέπεται ευρεία χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).					Η ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να συμβάλει στην εξοικονόμηση πόρων.				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	25	7,0	7,0	7,0	Valid Διαφωνώ απόλυτα	39	11,0	11,0	11,0
Διαφωνώ	64	18,0	18,0	25,0	Διαφωνώ	45	12,6	12,6	23,6
Ουδέτερος	146	41,0	41,0	66,0	Ουδέτερος	102	28,7	28,7	52,2
Συμφωνώ	88	24,7	24,7	90,7	Συμφωνώ	114	32,0	32,0	84,3
Συμφωνώ απόλυτα	33	9,3	9,3	100,0	Συμφωνώ απόλυτα	56	15,7	15,7	100,0
Total	356	100,0	100,0		Total	356	100,0	100,0	
Είναι πολύ σημαντική η συχνή επιμόρφωση σε θέματα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).					Οι υφιστάμενες δομές υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου υποστηρίζουν πλήρως τις σχολικές μονάδες σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	2	,6	,6	,6	Valid Διαφωνώ απόλυτα	101	28,4	28,4	28,4
Διαφωνώ	15	4,2	4,2	4,8	Διαφωνώ	128	36,0	36,0	64,3
Ουδέτερος	42	11,8	11,8	16,6	Ουδέτερος	89	25,0	25,0	89,3
Συμφωνώ	139	39,0	39,0	55,6	Συμφωνώ	28	7,9	7,9	97,2
Συμφωνώ απόλυτα	158	44,4	44,4	100,0	Συμφωνώ απόλυτα	10	2,8	2,8	100,0
Total	356	100,0	100,0		Total	356	100,0	100,0	
Η πολιτεία παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες διαρκούς επιμόρφωσης σε θέματα ΤΠΕ και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.									
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent					
Valid Διαφωνώ απόλυτα	89	25,0	25,0	25,0					
Διαφωνώ	147	41,3	41,3	66,3					
Ουδέτερος	84	23,6	23,6	89,9					
Συμφωνώ	30	8,4	8,4	98,3					
Συμφωνώ απόλυτα	6	1,7	1,7	100,0					
Total	356	100,0	100,0						

Διάγραμμα 3.12

Απόψεις πολιτών για την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα

3.5 Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκαν τα περιγραφικά στοιχεία των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα ανάλυση. Τα στοιχεία που συλλέξαμε, αφού τα καταχωρήσαμε στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS, τα αναλύσαμε με βάση τα ποσοστά τους. Τα ερωτηματολόγια (Παράρτημα), τα οποία ήταν σε ηλεκτρονική μορφή, τα διαχωρίσαμε σε τέσσερις ενότητες. Η πρώτη αφορούσε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, η δεύτερη την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, η τρίτη ενότητα τις απόψεις των πολιτών σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, ενώ η τέταρτη και τελευταία ενότητα σχετιζόταν με τις απόψεις των πολιτών σχετικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετηθεί και να αναλυθεί η σχέση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, με την πρόσβαση των πολιτών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Αρχικά, επιδιώξαμε να ερευνήσουμε τα γενικότερα δημογραφικά στοιχεία των πολιτών που συμμετείχαν στην έρευνα. Αναζητήσαμε τα χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στη συνέχεια προσπαθήσαμε να ερευνήσουμε τις απόψεις των συμμετεχόντων, τόσο σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, όσο και σχετικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια μορφή εκπαίδευσης η οποία προέκυψε από την ανάγκη για δημιουργία μιας πιο ευέλικτης μορφής εκπαίδευσης, σαν απόρροια της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης και των παγκόσμιων εξελίξεων, που τα τελευταία χρόνια δημιούργησαν αρκετούς περιορισμούς στα συμβατικά είδη εκπαίδευσης. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση των πολιτών, όχι αναφορικά μόνο στον παιδαγωγικό τομέα, αλλά και στην εκπαίδευση στον εργασιακό τομέα, προσφέρει αυξημένες ευκαιρίες, που σε διαφορετικές συνθήκες δεν θα είχαν οι πολίτες, λόγω υποχρεώσεων και διαφόρων περιορισμών. Ακόμη, προσφέρει ευελιξία, αυτονομία και αυξημένη χρησιμότητα των Τεχνολογιών Πληροφοριών Εκπαίδευσης.

Αρχικά, από την έρευνα προέκυψε πως από τους συμμετέχοντες πολίτες, οι περισσότεροι ήταν γυναίκες, μεταξύ 40 και 49 ετών και παντρεμένοι. Επίσης, αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, οι περισσότεροι ήταν πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι εργάζονταν στον ιδιωτικό τομέα, με μέσο εισόδημα από 501 έως 1000. Επιπλέον, οι περισσότεροι απάντησαν πως έχουν πολύ καλή γνώση Η/Υ και έχουν εμπειρία χρήσης αυτών από 9 έτη και άνω.

Αναφορικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οι περισσότεροι συμμετέχοντες απάντησαν πως έχουν εμπειρία στη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης / παρακολούθηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ενώ πολύ λίγοι δήλωσαν πως έχουν ανύπαρκτη ή στοιχειώδη εμπειρία στη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι μισοί περίπου από τους συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν λάβει κάποιου είδους κατάρτιση, μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια στον εργασιακό τους χώρο.

Όμως, καθότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι ιδιαίτερος ενθαρρυντικά, αναφορικά με τη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το αρνητικό είναι πως οι περισσότεροι – πάνω από τους μισούς, απάντησαν πως δεν προτιμούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στον εργασιακό τους χώρο, καθώς προτιμάνε τη δια ζώσης εκπαίδευση. Από αυτό το ποσοστό που απάντησε θετικά, δήλωσε πως θέλει να συμβαίνει 1 φορά την εβδομάδα. Τέλος, οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες θεωρούν καλύτερη τη δια ζώσης εκπαίδευση.

Όσον αφορά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, οι πολίτες θεωρούν τη χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης πολύ σημαντική, αλλά πιστεύουν πως η πλειοψηφία των ανθρώπων δεν είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση Η/Υ στην εκπαιδευτική διαδικασία, παρόλο που συμφωνούν, πως τα μαθήματα/επιμόρφωση με τη χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες στην έρευνα πιστεύουν πως οι άνθρωποι είναι, εξοικειωμένοι με τα social media και το internet επομένως, η εκπαιδευτική διαδικασία θα ήταν ευκολότερη και ενδιαφέρουσα, ενώ παράλληλα θεωρούν ότι όλοι οι πολίτες δεν έχουν την ίδια ευχέρεια στη χρήση των μέσων και κυρίως τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης.

Αναφορικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα, οι πολίτες πιστεύουν πως στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προβλέπεται ευρεία χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), αλλά και ότι η ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να συμβάλει στην εξοικονόμηση πόρων. Επιπρόσθετα, θεωρεί σημαντική τη συχνή επιμόρφωση σε θέματα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), παρόλο που οι υφιστάμενες δομές υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου δεν υποστηρίζουν πλήρως τις σχολικές μονάδες σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολιτεία δεν παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες διαρκούς επιμόρφωσης σε θέματα ΤΠΕ και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τόσο στον εκπαιδευτικό τομέα, όσο και στο εργασιακό περιβάλλον κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, αφού αποτελεί ένα νέο είδος διευκολυμένης εκπαίδευσης, με νέα ψηφιακά εργαλεία που προσδίδουν αυτονομία, αλλά και δυνατότητα εύκολης πρόσβασης στη διαδικασία της εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα μειώνουν το κόστος και των δυο πλευρών. Από την άλλη πλευρά, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι περισσότερο ένα παθητικό είδος εκπαίδευσης, το οποίο

δημιουργεί ένα αίσθημα αποξένωσης και μειώνει σε κάποιο βαθμό την κριτική ικανότητα που προσφέρει η δια ζώσης εκπαίδευση.

Η ένταξη των ΤΠΕ σαν αποτέλεσμα της τεχνολογικής ανάπτυξης είναι πολύ σημαντική στην εκπαίδευση, ενώ παράλληλα η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προσφέρει αυξημένες δυνατότητες στην αξιοποίηση της. Όμως, με βάση τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας φαίνεται να προτιμάται ένας συνδυασμός της εξ αποστάσεως με τη δια ζώσης εκπαίδευση, αναφορικά πάντα με τα πλεονεκτήματα της άμεσης επαφής, της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας. Προβλήματα εντοπίζονται στην έλλειψη εξοικείωσης με τους Η/Υ αρκετών πολιτών, παρόλο που κάτι τέτοιο θεωρείται απαραίτητο για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Συμπερασματικά, η σωστή εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευση απαιτεί και προϋποθέσεις, όπως είναι οι κατάλληλες υποδομές, καθώς και η συνεχής κατάρτιση και επιμόρφωση σε θέματα ΤΠΕ, τόσο από τους ίδιους τους πολίτες, όσο και από τις εταιρίες, το εκπαιδευτικό σύστημα και την πολιτεία. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια νέα μέθοδο στην εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία μπορεί να υπάρξει συνδυαστικά με την παραδοσιακή μέθοδο, ή και αυτόνομα και δύναται να βοηθήσει στον εμπλουτισμό της, αλλά και να προσφέρει λύση σε περίπτωση που κρίνεται δύσκολη ή ανέφικτη η δια ζώσης εκπαίδευση. Είναι μια μέθοδος που σταδιακά κερδίζει έδαφος στον τομέα της εκπαίδευσης, εξαιτίας των πλεονεκτημάτων που τη διακρίνουν, με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι πολίτες, ιδιαίτερα μεγαλύτεροι σε ηλικία να την προτιμούν και να προσπαθούν να επιμορφωθούν σε θέματα ΤΠΕ, ώστε να είναι προετοιμασμένοι. Από την άλλη πλευρά, οι νεότεροι σε ηλικία φαίνεται να είναι περισσότερο εξοικειωμένοι σε θέματα ΤΠΕ.

Όμως, η ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε διάφορους τομείς στη χώρα μας δεν είναι ακόμη πλήρως ολοκληρωμένη, καθώς εντοπίζονται διάφορα εμπόδια που σκοπός είναι να ξεπεραστούν στο προσεχές χρονικό διάστημα. Σαν καλύτερη λύση φαίνεται να συμφωνείται πως είναι ο συνδυασμός της δια ζώσης, με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, που αποτελεί έναν συνδυασμό των πλεονεκτημάτων που διακρίνουν και τις δυο αυτές μορφές εκπαίδευσης. Αναμφίβολα, απαιτούνται ακόμη πολλές αλλαγές και περαιτέρω προσπάθειες, ώστε να υλοποιηθεί επιτυχώς η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην ελληνική πραγματικότητα, αλλά φαίνεται πως υπάρχει η βάση και η διάθεση, ώστε να επιτευχθεί κάτι τέτοιο.

Συμπερασματικά, στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκαν οι απόψεις των πολιτών, όσον αφορά τη σχέση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με την πρόσβαση των πολιτών

στο εκπαιδευτικό σύστημα, κάτι το οποίο κρίνεται ιδιαίτερα απαραίτητο, ιδιαίτερα σε μια νέα εποχή με καινούρια δεδομένα στον τομέα της εκπαίδευσης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε, έπειτα από μια περίοδο υγειονομικών περιορισμών, εξαιτίας της πανδημίας Covid-19, όπου η εκπαίδευση, τόσο στον εργασιακό, όσο και στον εκπαιδευτικό τομέα πραγματοποιούνταν ήδη εξ αποστάσεως, οπότε αυτό ενδέχεται να επηρέασε και τα αποτελέσματα της έρευνας του ερωτηματολογίου. Επίσης, σκόπιμο είναι να αναφερθεί πως αυτή η μελέτη θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω έρευνα, όπου θα υπήρχε μεγαλύτερο δείγμα πολιτών και εκτός Αττικής, ώστε να μπορέσουν να εξαχθούν συμπεράσματα περισσότερο αντιπροσωπευτικά για όλη τη χώρα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΕΞ' ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

A. Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο: Άντρας Γυναίκα
2. Ηλικία: έως 24 25-29 30-34 35-39 40-49 50 και άνω
3. Οικογενειακή κατάσταση: Άγαμος Έγγαμος Χήρος
4. Εκπαίδευση: Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
Μεταπτυχιακό Διδακτορικό
5. Επάγγελμα: Δημόσιος Υπάλληλος Ιδιωτικός Υπάλληλος Ελεύθερος
Επαγγελματίας Φοιτητής Άνεργος
6. Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημά σας; 0-500 ευρώ 501-1000 ευρώ 1001-1500 ευρώ 1501-2000 ευρώ 2001 ευρώ και άνω
7. Γνώση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ):

ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	ΚΑΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ
☐	☐	☐	☐
8. Εμπειρία χρήσης Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ):
0-2 έτη 3-5 έτη 6-8 έτη 9 και άνω

B. Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα

9. Τι εμπειρία στη χρήση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης / παρακολούθηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Ανύπαρκτη ή στοιχειώδη Περιορισμένη Μεγάλη Πολύ μεγάλη
10. Είχατε κάποια κατάρτιση μέσω της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια (βάθος 5 ετίας) στον εργασιακό σας χώρο (πχ. σεμινάρια, επιμορφώσεις κ.ά.);
Ναι Όχι
Εάν **ναι** πόσες φορές;
11. Θα προτιμούσατε την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στον εργασιακό σας χώρο;
Ναι Όχι
Εάν **ναι** σε ποιο επίπεδο; 1 φορά την εβδομάδα 3 φορές την εβδομάδα 2 φορές το μήνα 1 φορά το μήνα Συνεχώς
Εάν δεν προτιμάτε την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, σε ποιον από τους παρακάτω παράγοντες οφείλεται κυρίως;
Γνώσεις τεχνολογίας Οικονομικά κριτήρια Προτιμώ τη δια ζώσης εκπαίδευση
12. Ποια μέθοδο θεωρείτε ότι είναι η καλύτερη; Δια ζώσης Εξ' αποστάσεως, σύγχρονα Εξ' αποστάσεως, ασύγχρονα Καμία

Γ. Απόψεις πολιτών σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα

13. Σημειώστε σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις:

	-2	-1	0	1	2
Η χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική.					
Η πλειοψηφία των ανθρώπων είναι εξοικειωμένοι/ες με χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) στην εκπαιδευτική διαδικασία.					
Τα μαθήματα/επιμόρφωση με τη χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες.					
Οι άνθρωποι είναι, έτσι κι αλλιώς, εξοικειωμένοι με τα social media και το internet επομένως, ως ένα βαθμό, η εκπαιδευτική διαδικασία θα ήταν ευκολότερη πιο θελκτική και ενδιαφέρουσα.					
Όλοι οι πολίτες δεν έχουν την ίδια ευχέρεια στη χρήση των μέσων και κυρίως τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης (π.χ. στο διαδίκτυο ή σε υπολογιστή στο σπίτι).					

(-2= Διαφωνώ απόλυτα, -1= Διαφωνώ, 0= Ουδέτερος, 1= Συμφωνώ, 2= Συμφωνώ απόλυτα)

Δ. Απόψεις πολιτών σχετικά με την ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα

14. Σημειώστε σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις:

	-2	-1	0	1	2
Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προβλέπεται ευρεία χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).					
Η ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να συμβάλει στην εξοικονόμηση πόρων.					
Είναι πολύ σημαντική η συχνή επιμόρφωση σε θέματα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).					
Οι υφιστάμενες δομές υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου υποστηρίζουν πλήρως τις σχολικές μονάδες σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.					
Η πολιτεία παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες διαρκούς επιμόρφωσης σε θέματα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.					

(-2= Διαφωνώ απόλυτα, -1= Διαφωνώ, 0= Ουδέτερος, 1= Συμφωνώ, 2= Συμφωνώ απόλυτα)

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ

1. Δημογραφικά στοιχεία Descriptive Statistics

	N	Min	Max	Mean	Std. Deviation
Φύλο	356	1	2	1,81	,394
Ηλικία	356	1	6	3,81	1,474
Οικογενειακή κατάσταση	356	1	3	1,51	,506
Εκπαίδευση	356	1	4	2,36	,742
Επάγγελμα	356	1	5	2,45	1,374
Ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημά σας;	356	1	5	2,19	,938
Γνώση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (H/Y):	356	1	4	1,51	,669
Εμπειρία χρήσης Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (H/Y)	356	1	4	3,46	,982
Valid N (listwise)	97				

2. Β. Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα Descriptive Statistics

	N	Min	Max	Mean	Std. Deviation
Τι εμπειρία στη χρήση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης / παρακολούθηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;	356	1	4	2,63	,921
Είχατε κάποια κατάρτιση μέσω της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια (βάθος 5 ετίας) στον εργασιακό σας χώρο;	356	1	2	1,48	,500
Θα προτιμούσατε την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στον εργασιακό σας χώρο;	356	1	2	1,55	,498
Εάν ναι σε ποιο επίπεδο;	189	1	5	2,56	1,463
Εάν δεν προτιμάτε την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, σε ποιον από τους παρακάτω παράγοντες οφείλεται κυρίως;	259	1	3	2,80	,548
Ποια μέθοδο θεωρείτε ότι είναι η καλύτερη;	356	1	4	1,30	,635
Valid N (listwise)	97				

3. Απόψεις πολιτών σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα Descriptive Statistics

	N	Min	Max	Mean	Std. Deviation
Η χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική.	356	1	5	3,35	1,117
Η πλειοψηφία των ανθρώπων είναι εξοικειωμένοι/ες με χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (H/Y) στην εκπαιδευτική διαδικασία.	356	1	5	2,82	,987
Τα μαθήματα/επιμόρφωση με τη χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (H/Y) προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες.	356	1	5	3,76	,997
Οι άνθρωποι είναι, εξοικειωμένοι με τα social media και το internet επομένως, η εκπαιδευτική διαδικασία θα ήταν ευκολότερη και ενδιαφέρουσα.	356	1	5	3,11	1,095
Όλοι οι πολίτες δεν έχουν την ίδια ευχέρεια στη χρήση των μέσων και κυρίως τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης.	356	1	5	4,27	,943
Valid N (listwise)	356				

4. Απόψεις για Ένταξη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευσης στο Εκπαιδευτικό Σύστημα Descriptive Statistics

	N	Min	Max	Mean	Std. Deviation
Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προβλέπεται ευρεία χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).	356	1	5	3,11	1,034

Η ένταξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να συμβάλει στην εξοικονόμηση πόρων.	356	1	5	3,29	1,198
Είναι πολύ σημαντική η συχνή επιμόρφωση σε θέματα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).	356	1	5	4,22	,856
Οι υφιστάμενες δομές υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου υποστηρίζουν πλήρως τις σχολικές μονάδες σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.	356	1	5	2,21	1,030
Η πολιτεία παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες διαρκούς επιμόρφωσης σε θέματα ΤΠΕ και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.	356	1	5	2,21	,967
Valid N (listwise)	356				

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη

Alexander, S., (2001). E-Learning developments and experiences, *Education & Training*, 43/4/5 pp. 240-248.

Ally, M., (2004). Foundations of educational theory for online learning, in Anderson T., and Fathi E., (Eds), *Theory and Practice of Online Learning*, Athabasca University.

Boekaert, M., (2002). Motivation to learn. *International Academy of Education UNESCO. Educational Practices Series Nr. 10*. Ανακτήθηκε τον Απρίλιο 2019 από <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001280/128056e.pdf>.

Brunner, J.S. (1974). *Entwurf einer Unterrichtstheorie*. Berlin-Verlag: Düsseldorf, Berlin.

Garrison, R., & Shale, D., (1987). Mapping the boundaries of distance education: Problems in defining the field. *The American Journal of Distance Education*, 4 (3) pp.7-13.

Holmberg, B., (1995). *Theory and Practice of distance education*. London and New York: Routledge Studies in Distance Education.

Holmberg, B., (2002). *Εκπαίδευση εξ Αποστάσεως. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Έλλην.

Jarvis, P., (2003). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Keegan, D. (2001). Η ευρωπαϊκή πανεπιστημιακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην αυγή της τρίτης χιλιετίας, στο D. Keegan (επιμ.) *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Αθήνα: Προπομπός, σσ. 15-31.

Keegan, D., (2001). *Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Lionarakis, A., (2003). A preliminary framework for a theory of Open and Distance Learning – the evolution of its complexity, in Andras Szucs and Erwin Wagner (Eds). *The Quality Dialogue, Integrating Quality Cultures in Flexible, Distance and eLearning*. Proceedings of the 2003 EDEN Annual Conference held in Rhodes, Greece, 15-18 June 2003, pp. 42 – 47.

Moore, M.G., & Kearsley, G., (1996). Distance Education: A systems view, Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Schlosser, L.A., and Simonson, M., (2002). Distance Education: Definition and Glossary of Terms, AECT.

Sofos, A., (2010). Digital Literacy as a Category of Media competence and Literacy – an Analytical Approach of Concepts and Presuppositions for Supporting Media Competence at School. Στο P. Bauer, H. Hoffmann, & K. Mayrberger (Ed.), Fokus Medienpädagogik – Aktuelle Forschungs- und Handlungsfelder. (pp. 62-82).

Rogers, A., (1999). Η εκπαίδευση ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ελληνική

Αναστασιάδης, Π., (2008). Ζητήματα παιδαγωγικού σχεδιασμού για τη Διδακτική Αξιοποίηση της Διαδραστικής Τηλεδιάσκεψης σε Περιβάλλον Μικτής-Πολυμορφικής-Μάθησης. Στο Π. Αναστασιάδης (Επιμ.). Η Τηλεδιάσκεψη στην υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης και της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (σσ. 17-91). Αθήνα: Gutenberg.

Βαλασίδου, Α., (2005). Παράγοντες επιτυχίας προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με νέες τεχνολογίες (Διδακτορική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστήμων.

Βασάλα, Π., (2005). Ανοικτή και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης. Στο, Εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Βρατσάλης, Κ., (2005). Η διδακτική στην Ψυχανάλυση και στα Παιδαγωγικά: Ανάλογες διαδρομές; Στο Κ. Βρατσάλης (Επιμ.), Κείμενα για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών (σσ. 239-252). Αθήνα: Ατραπός.

Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης. Τελευταία επίσκεψη στις 8/4/2019 από <http://www.gsae.edu.gr> .

Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Τράπεζα Θεμάτων Εκπαιδευτών Ενηλίκων (2014). Τελευταία επίσκεψη στις 15/05/2019 από https://www.eoppep.gr/images/TP_2014_FINAL.pdf .

Κελπανίδης, Μ., (2004). Δια Βίου Μάθηση: Κοινωνικές προϋποθέσεις και λειτουργίες. Δεδομένα και διαπιστώσεις. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Kron, F., & Σοφός, Α., (2007). Διδακτική των Μέσων. Νέα Μέσα στο πλαίσιο Διδακτικών και Μαθησιακών Διαδικασιών. Αθήνα: Gutenberg.
- Λιοναράκης, Α., (2005). Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές (σσ.13-38). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Μαρκασιώτης, Ι., (2005). Εκπαίδευση από Απόσταση. Αθήνα: Γκιούρδας Εκδοτική.
- Μελίστα, Α., & Μόιρα, Χ., (2001). Διδασκαλία γλωσσικών δεξιοτήτων. Το Κείμενο: Από το έντυπο υλικό της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στην οθόνη του υπολογιστή. Στο Β. Μακράκης (Επιμ.). Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση και στην Εκπαίδευση από Απόσταση. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή (σσ. 64-77). Κρήτη: Ατραπός.
- Μουζάκης, Χ., (2006). Εκπαίδευση Ενηλίκων. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Τελευταία επίσκεψη 12/05/2019 στο <https://www.openbook.gr/ex-apostasews-ekpaideysi-stin-ekpaideysi-enilikwn> .
- Μουζάκης, Χ. (2004). Ολοκληρωμένα Διαδικτυακά Περιβάλλοντα – Θέματα Σχεδιασμού, Εφαρμογής και Αξιολόγησης, στο Π. Αναστασιάδης (Επιμ). Πρακτικά της 1ης Διημερίδας για τη «Δια βίου και εξ αποστάσεως εκπαίδευση» Πανεπιστήμιο Κρήτης στις 23 - 24 Οκτωβρίου 2004.
- Σοφός, Α., Ματζαβίνου, Θ., (2009). Η Χρήση της η-Τάξης (Ηλεκτρονική Διαχείριση Τάξης) του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου για την Υλοποίηση Ηλεκτρονικών Μαθημάτων από Σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Αττικής (Α΄ Αθηνών) και της Δωδεκανήσου, Στο ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ (Επιμ.), Π.Ε. και Εκπαίδευση. 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημονικής Ένωσης Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας για τη διάδοση των Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση, 4-5 Οκτωβρίου (σσ. 154-170), Πειραιάς: ΕΕΕΠ.
- Σοφός, Α., Παράσχου Β., (2009). Μελέτη Περίπτωσης για τη Χρήση του L.M.S. Open E-Class για την Υλοποίηση Ηλεκτρονικών Μαθημάτων από Τμήματα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. In: Λιοναράκης, Α. (Επιμ.), 5th International Conference in Open and Distance Learning, 27-29 November 2009, Athens, Greece (ICODL'09), (Τόμος 4, σσ. 235-250). Πάτρα: Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.
- Σοφός, Α., Κώστας, Α., & Παράσχου, Β., (2012). Διά Βίου Προγράμματα Μάθησης, Θεωρητικές & Πρακτικές Προσεγγίσεις για Εφαρμογή e-Learning. Ρόδος: ΕΣΠΑ.

Σοφός, Α., & Κρον, F., (2010). Αποδοτική Διδασκαλία με τη Χρήση των Μέσων. Από τα πρωτογενή και προσωπικά στα τεταρτογενή και ψηφιακά Μέσα. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ψυχάρης, Σ., (2009). Εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση. Αθήνα: Παπαζήση.